

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА ІНСТИТУТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БІЛЯВСЬКА ЛЮДМИЛА ГРИГОРІВНА

УДК 635.65:631.527(477.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНЕ ПОЛІПШЕННЯ СОЇ В УМОВАХ
ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

06.01.05 – селекція і насінництво
сільськогосподарські науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Л. Г. Білявська

Полтава – 2020

АНОТАЦІЯ

Білявська Л. Г. Селекційно-генетичне поліпшення сої в умовах Лісостепу України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук зі спеціальності 06.01.05 – «Селекція і насінництво» (201 – Аграрні науки та продовольство). – Полтавська державна аграрна академія МОН України, Полтава. ДУ Інститут зернових культур НААН України, Дніпро, 2020.

Соя культурна (*Glycine max. (L.) Merr.*) є однією з найбільш поширених культур світового землеробства, яка за посівними площами поступається лише кукурудзі, пшениці та рису. За обсягами виробництва, серед дев'яти провідних країн-виробників цієї культури у світі, Україна посідає перше місце в Європі. Серед найважливіших факторів ефективного виробництва сої провідне місце належить сортовим ресурсам.

У дисертаційній роботі проаналізовано стан і результати досліджень українських і зарубіжних науковців стосовно селекційно-генетичного поліпшення сої з метою створення сортів з якісно новими характеристиками, здатністю забезпечувати стабільно високу врожайність у різних ґрунтово-кліматичних умовах з високими показниками якості насіння.

Виявлено джерела стійкості проти лімітуючих факторів довкілля, які залучено до гібридизації. Із новоствореного вихідного матеріалу створені сорти Алмаз (А. с. № 0714), Антрацит (А. с. № 110612), Адамос (А. с. № 130240), Александрит (А. с. № 130239), Авантюрин (А. с. № 150897), Аквамарин (А. с. № 150898). Частина нових ліній, які мають селекційну цінність, зареєстровано у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (додаток Д. 1).

За результатами багаторічного дослідження виділено колекційні зразки різного еколого-географічного походження зі стабільно високим рівнем

гомеостатичності та селекційної цінності. Кращі з них залучено до гібридизації з новоствореними сортами.

Визначено цінність п'яти сортів за загальною комбінаційною здатністю, константи специфічної комбінаційної здатності та їх варіанси за ознаками елементів продуктивності у двотестерному топкросі. Виявлено диференціюючу здатність тестерів Аметист і Алмаз.

Установлено ступінь і частоту позитивних трансгресій у гібридних популяціях F_2 – F_4 . Виділені трансгресивні форми використано в якості вихідного матеріалу з метою добору цінних генотипів. Найбільш цінні лінії готуються до передачі на державну кваліфікаційну експертизу з метою їх реєстрації.

Установлено, що усі новостворені перспективні лінії сої (№ 1–№ 6) переважали сорт-стандарт за показниками економічної ефективності їх вирощування на 550–3740 грн.

Доведено сортову особливість позитивної взаємодії з біокомплексами і її вплив на урожайність, вихід кондиційного насіння, масу 1000 насінин і лабораторну схожість насіння.

Установлено економічну ефективність нових сортів. Рентабельність їх вирощування становила: Артеміда – 132,9 %; Алмаз – 122,8%; Адамос – 128,3 %; Аквамарин – 130,1 %.

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, у якому на основі теоретичного узагальнення та багаторічного експериментального вивчення колекційних зразків сої, проведення внутрішньовидових схрещувань й аналізу гібридних потомств за господарсько-цінними ознаками вирішено актуальну проблему селекційно-генетичного поліпшення й створення нових високоадаптивних сортів сої для умов Лісостепу України.

За результатами наукових досліджень у селекції сої *вперше*:

– виділено джерела зі стабільно високим рівнем прояву цінних господарських ознак і залучено їх у гібридизацію із метою створення якісно нового вихідного матеріалу сої;

- створено новий вихідний селекційний матеріал, що характеризується високою продуктивністю та якістю насіння;
- шляхом аналізу гібридів, одержаних від внутрішньовидових схрещувань, встановлено успадкування за ступенем домінантності ознак продуктивності, загальну й специфічну комбінаційну здатність сортів і виділено джерела елементів продуктивності в умовах Лісостепу України;
- виявлено високий рівень ступеня і частоти позитивних трансгресій кількісних ознак у популяціях F_2 – F_4 і виділено трансгресивні форми;
- створено новий вихідний матеріал без опушення та визначено напрями його використання;
- розроблено моделі сортів різних груп стиглості з урахуванням кліматичних показників;
- створено 11 сортів сої, які занесено до Реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні;
- до Національної колекції генетичних ресурсів рослин України передано 12 новостворених ліній сої, що мають господарсько-цінні ознаки (додаток Д. 1), а також зразок сорту Антрацит (А. с. № 593).

Набуло подальшого розвитку: залучення у селекцію сої колекційних зразків різного еколого-географічного походження, що характеризуються високими показниками господарсько-цінних ознак;

- використання у схрещуваннях генотипів із стабільно високим рівнем прояву елементів продуктивності;
- розширення генетичного різноманіття вихідного матеріалу шляхом застосування у схрещуваннях новостворених ліній без опушення;

Удосконалено модель сорту сої для зони Лісостепу України та принципи підбору батьківських компонентів для схрещування з метою підвищення продуктивності сої.

Результати досліджень *мають практичне значення* для впровадження у селекційний процес сої нових джерел господарсько-цінних ознак, донорів ознак продуктивності та відсутності опушення.

Створено у співавторстві та впроваджено у виробництво нові високопродуктивні сорти сої Аметист, Агат, Артеміда, Вінні, Вежа, Алмаз, Антрацит, Адамос, Александрит, Аквамарин, Авантюрин і налагоджено виробництво їх насіння.

Результати теоретичних досліджень та практичних здобутків дисертанта використовуються у навчальному процесі під час проведення лекцій та лабораторних занять зі студентами й аспірантами Полтавської державної аграрної академії зі спеціальності 201 – Агрономія.

Ключові слова: соя, селекція, сорт, лінія, продуктивність, якість насіння, гібридизація, комбінаційна здатність, трансгресія, адаптивність, пластичність, біопрепарати, ефективність, насінництво.

ABSTRACT

Biliavska L. H. Plant-breeding and genetic improvement of soybean in the conditions of Ukrainian Forest-Steppe. – Qualifying scientific paper, manuscript copyright.

The dissertation for scientific degree of Doctor of Agricultural Sciences by the specialty 06.01.05 – “Breeding and seed production” (201 – Agricultural Sciences and Food). – Poltava State Agrarian Academy, Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava. – State Institution Institute of Grain Crops of NAAS of Ukraine, Dnipro, 2019.

Cultivated soybean (*Glycine max. (L.) Merr.*) is one of the most widespread crops in the world of agriculture. Soybean cultivated areas are behind only corn, wheat and rice ones. Today, Ukraine ranks first in Europe and among the nine leading soybean producing countries in the world in terms of soybean production. Among the most important factors for soybean production effectiveness, the leading place belongs to varietal resources.

The dissertation covers analysis of the researches results of Ukrainian and foreign scientists concerning plant-breeding and genetic improvement of soybean

in order to create varieties with qualitatively new traits, the ability to provide sustainable high yields in the various soil and climatic conditions and to produce high indicators of seed quality.

The sources of resistance to the limiting environmental factors have been revealed and involved in hybridization. Varieties Almaz (CA No. 0714), Antratsyt (CA No. 110612), Adamos (CA No. 130240), Aleksandryt (CA No. 130239), Avantiurn (CA No. 150897), Akvamaryn (CA No. 150898) have been selected from the newly created source material. Part of the newly created lines with a breeding value has been registered in the National Center for Plant Genetic Resources of Ukraine (Supplement D.1).

The results of multi-year researches have singled out the collection samples of different ecological and geographical origin with a sustainable high level of homeostaticity and breeding value. The best of these samples have been involved in hybridization with newly created varieties.

The value of five varieties in terms of total combination ability, constant of specific combination ability and their variants have been determined on the basis of productivity elements in double-test topcross. The differentiating ability of Ametyst and Almaz testers has been revealed.

The degree and frequency of positive transgressions in hybrid populations F_2 – F_4 have been established. The distinguished transgressive forms were used as a source material for the valuable genotypes selection. The most valuable lines are being prepared for submission to the state qualification expert evaluation for further registration.

It has been established that all newly created perspective soybean lines predominated over the variety-standard in terms of yield and economic effectiveness indicators of their cultivation by 550–3740 UAH. Varietal peculiarity of positive interaction with biocomplexes and its impact on yield, yield of standard seed, weight of 1000 seeds and laboratory germination have been proved.

The economic efficiency of new varieties has been established. The profitability of their cultivation was: Artemida – 132.9%; Almaz – 122.8%; Adamos – 128.3%; Akvamaryn – 130.1%.

The dissertation is a complete scientific research in which, on the basis of theoretical generalization and long-term experimental study of soybean collection samples, carrying out intervarietal crossings and analyzing hybrid progenies by economically valuable traits, the pressing problem of plant breeding and genetic improvement and creation of new highly-adaptive soybean varieties for the conditions of the Forest-Steppe of Ukraine has been solved.

According to the results of scientific researches in the selection of soybean for the first time:

- sources with sustainably high level of manifestation of valuable economic traits have been singled out with their further involvement in hybridization in order to create new soybean source material of high quality;

- new source selection material, characterized by high productivity and quality of seed has been created;

- inheritance by the degree of dominance of productivity traits has been established by analysing hybrids obtained from the intervarietal crossings, general and specific combination ability of varieties has been determined and sources of soybean productivity elements in the conditions of the Forest-Steppe of Ukraine have been identified;

- a high level of the degree and frequency of positive transgressions of qualitative traits in F_2 – F_4 populations has been determined and transgressive forms have been singled out;

- a new source material without pubescence has been created, as well as possible directions of its use have been determined;

- the models of varieties of different ripeness groups have been developed, taking into account climatic indicators;

- 11 soybean varieties have been created and included in State Register of Plant Varieties Suitable for Dissemination in Ukraine;

–12 newly created soybean lines having economically valuable traits have been submitted to the National Collection of Plant Genetic Resources of Ukraine (Supplement D.1), as well as the sample of variety Antratsyt (Certificate No. 593).

Further development has been gained: involvement in the soybeans selection of collection samples of different ecological and geographical origin, which characterized by high indicators of economically valuable traits;

–use of genotypes, characterized by the sustainably high level of productivity elements manifestation, in crossings;

– expanding of the genetic diversity of soybean source material by using the newly-created lines having no pubescence in crossings.

The model of soybean variety for the Forest-Steppe zone of Ukraine and the principles of parent components selection for crossing in order to increase soybean productivity have been improved.

The results of researches are *of practical importance* for the introduction into soybean breeding process of new sources of economically valuable traits, donors of productivity traits and absence of pubescence.

New high-yielding soybean varieties Ametyst, Ahat, Artemida, Vinni, Vezha, Almaz, Antratsyt, Adamos, Aleksandryt, Akvamaryn, Avantiurn have been created in co-authorship and introduced into production. Their seed production has been arranged too.

The results of theoretical researches and practical achievements of the author of dissertation are used in the educational process during lectures and laboratory classes with students and postgraduate students of Poltava State Agrarian Academy on the specialty 201–Agronomy.

Key words: *soybean, plant breeding, sample, line, productivity, seed quality, hybridization, combination ability, transgression, plasticity, biological preparations, effectiveness.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

Монографії

1. Хвороби сої: моніторинг, діагностика, захист : монографія / В. Ф. Петриченко, В. П. Патики, Л. А. Пасічник, Н. В. Житкевич, Г. Б. Гуляєва, І. П. Токовенко, К. С. Коробкова, Л. М. Лазаренко, Т. Т. Гнатюк, О. О. Литвинчук, О. М. Захарова, Л. В. Кириленко, О. А. Демченко, Л. П. Бабенко, А. М. Кириченко, О. В. Корнійчук, С. В. Іванюк, С. І. Колесник, С. Я. Кобак, В. С. Задорожний, С. Я. Коць, П. М. Маменко, П. В. Писаренко, **Л. Г. Білявська**, Ю. В. Білявський, Д. В. Шерепітко, А. Бжозовська, А. В. Калініченко, О. А. Бойко, С. В. Пида / за ред. акад. В. Ф. Петриченка, В. П. Патики. Вінниця, 2016. 106 с. С. 11, 15–21. (*5 % авторства, написання розділу, 7 стор.*).

2. **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В. Сортова специфіка формування основної та побічної продукції у сої: Розробка та вдосконалення енергетичних систем з урахуванням наявного потенціалу альтернативних джерел енергії : монографія / за ред. О. О. Горба, Т. О. Чайки, І. О. Яснолоб. Полтава : ПДАА, 2017. 326 с. С. 202–210. (*3 % авторства, написання розділу 9 стор.*).

3. **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В. Сортова специфіка сої та потенціал її рослинних решток. Енергоефективність та енергозбереження: економічний, техніко-технологічний та екологічний аспекти : монографія / за заг. ред. П. М. Макаренка, О. В. Калініченка, В. І. Аранчій. Полтава : ПП Астроя, 2019. 603 с. С. 392–398. (*2 % авторства, написання розділу, 7 стор.*).

Статті у фахових наукових виданнях України

4. **Білявська Л. Г.** Селекція сої на стійкість до несприятливих факторів навколишнього середовища в умовах північного Степу України. *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. зб. Київ : Аграрна наука, 1998. № 45. С. 68–69.

5. **Білявська Л. Г.** Новий сорт сої Артеміда. *Бюлетень Інституту зернового господарства*. Дніпропетровськ, 2001. № 17. С. 84.
6. **Білявська Л. Г.** Нові сорти сої Красноградської селекції. *Збірник наукових праць Луганського Національного аграрного університету*. Серія «Сільськогосподарські науки». Луганськ, 2002. С. 77–79.
7. **Білявська Л. Г.** Реакція різних генотипів сої на інтенсивність інсоляції. *Біологічні науки і проблеми рослинництва*: зб. наук. пр. Уманського державного аграрного університету (спец. випуск). Умань, 2003. С. 395–397.
8. **Білявська Л. Г.** Результати адаптивної селекції сої на Красноградській дослідній станції ІЗГ УААН. *Вісник Дніпропетровського ДАУ*. Дніпропетровськ, 2005. С. 47–50.
9. **Білявська Л. Г.** Білявський Ю. В. Новий ранньостиглий сорт сої Алмаз. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2007. № 2. С. 56–57. (90 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).
10. **Білявська Л. Г.** Пилипенко О. В. Екологічне вивчення сортів сої української селекції в умовах Полтавської області. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2007. № 3. С. 109–113. (80 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).
11. **Білявська Л. Г.** Якісний склад насіння різних сортів сої української селекції. *Вісник ПДАА*. Полтава, 2007. № 4. С. 55–57.
12. **Білявська Л. Г.** Джерела адаптивних ознак сої та їх використання в селекції. *Зб. наук. праць СГІ – НЦНС*. Одеса, 2007. Вип. 10 (50). С. 184–188.
13. **Білявська Л. Г.** Новий сорт сої Алмаз. *Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур*. Запоріжжя, 2007. Вип. 12. С. 101–106.
14. **Білявська Л. Г.** Особливості адаптивної селекції сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2008. № 1. С. 38–40.
15. **Білявська Л. Г.** Аспекти адаптивної селекції сої в умовах зміни клімату. *Корми і кормовиробництво*: міжвідомчий тематичний науковий збірник. Вінниця, 2008. Вип. 61. С. 10–16.

16. **Білявська Л. Г.** Селекція сої в Полтавській державній аграрній академії. *Зрошуване землеробство: міжвідомчий тематичний науковий збірник*. Херсон, 2009. Вип. 51. С. 151–154.

17. **Білявська Л. Г.** Сучасні напрями та завдання в селекції сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2009. № 2. С. 38–40.

18. **Білявська Л. Г.** Діянова А. О., Пилипенко О. В. Нові неопушені селекційні лінії сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2009. № 4. С. 78–79. (70 % авторства, проведення досліджень).

19. Шерстобоева О. В., Вусатий Р. О., Матвеєва О. Ю., **Білявська Л. Г.** Сортова чутливість сої до бактеризації за різних погодних умов. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2010. № 3. С. 68–71. (30 % авторства, аналіз даних, підготовка статті).

20. Шерстобоева О. В., Білявський Ю. В., **Білявська Л. Г.** Реакція сортів сої до бактеризації насіння за різних погодних умов. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2010. № 4. С. 47–49. (40 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).

21. **Білявська Л. Г.** Адаптивність сортів сої полтавської селекції в умовах зміни клімату. *Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН*. Запоріжжя, 2010. Вип. 15. С. 33–38.

22. Шерстобоева О. В., Чабанюк Я. В., Калинич О. М., Білявський Ю. В., **Білявська Л. Г.** Біологічна активність у ризосфері сої за комплексної інокуляції. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2011. № 2. С. 77–80. (30 % авторства, аналіз даних, підготовка статті).

23. **Білявська Л. Г.** Пилипенко О. В., Діянова А. О. Становлення, стан та перспективи селекції сої на Полтавщині. *Корми і кормовиробництво*. Вінниця, 2011. Вип. 69. С. 96–100. (80 % авторства, проведення досліджень).

24. Шерстобоева О. В., Чабанюк Я. В., Калинич О. М., Білявський Ю. В., **Білявська Л. Г.** Реакція ризогенезу сої за комплексної інокуляції. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2011. № 3. С. 54–57. (30 %

авторства, аналіз даних, підготовка статті).

25. **Білявська Л. Г.** Новий ранньостиглий сорт сої Антрацит. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2012. № 2. С. 52–53.

26. **Білявська Л. Г.**, Корнєєва М. О. Мінливість кількісних ознак сої в потомства міжсорткових схрещувань F_2 та F_3 . *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. Київ, 2012. Т. 10. № 1. С. 3–12. (90 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).

27. **Білявська Л. Г.**, Корнєєва М. О. Фенотиповий прояв кількісних ознак у гібридних комбінаціях F_1 сої. *Сортівивчення та охорона прав на сорти рослин*. Київ, 2012. № 1 (15). С. 28–31. (80 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).

28. **Білявська Л. Г.**, Пилипенко О. В., Діянова А. О. Новостворені неопушені форми сої. *Генетичні ресурси рослин* : науковий журнал. Харків, 2013. № 10/11. С. 140–146. (80 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних, підготовка статті).

29. **Білявська Л. Г.** Трансгресія господарсько-цінних ознак у гібридів F_2 - F_3 сої. *Корми і кормовиробництво* : міжвідомчий тематичний науковий збірник. Вінниця, 2013. Вип. 76. С. 59–64.

30. **Білявська Л. Г.**, Корнєєва М. О. Структура генотипової мінливості кількісних ознак гібридів F_1 сої. *Фактори експериментальної еволюції організмів* : НАН України, НААН України, НАМН України, Інститут молекулярної біології і генетики НАН України, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова / В.А. Кунах (голов. ред.) [та ін.]. Київ, 2003–2013. Т.13. 2013. С. 125–130. (80 % авторства, проведення досліджень).

31. **Білявська Л. Г.**, Васецький Ю. П., Пилипенко О. В., Білявський Ю. В., Діянова А. О. Високоадаптивний сорт сої Аквамарин. *Вісник Полтавської ДАА*. Полтава, 2018. № 1 (88). С. 67–69. (80 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних, підготовка статті).

32. **Білявська Л. Г.**, Васецький Ю. П., Білявський Ю. В., Діянова А. О. Скоростиглий сорт сої Авантюрин. *Вісник Полтавської державної аграрної*

академії. Полтава, 2018. № 2 (89). С. 68–69. (80 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).

33. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Колекційні зразки сої – цінний вихідний матеріал для селекції. *Таврійський науковий вісник : наук. журнал.* Херсон, 2018. Вип. 101. С. 9–15. (20 % авторства, підготовка статті, аналіз).

34. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Формування насінневої продуктивності у колекційних зразків сої в умовах Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії.* 2018. № 3. С. 87–92. (20 % авторства, підготовка статті, аналіз даних).

35. Білявська Л. Г., Присяжнюк О. І. Модель ранньостиглого сорту сої. *Новітні агротехнології,* 2018. № 6. С. 1–15. Режим доступу <http://jna.bio.gov.ua/article/view/165365>.

36. Білявська Л. Г., Присяжнюк О. І. Модель дуже скоростиглого сорту сої. *Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків :* зб. наук. пр. / Київ ФОП Корзун Д. Ю., 2018. Вип. 26. С. 120–132.

37. Білявская Л. Г., Рибальченко А. М. Мінливість господарсько-цінних ознак сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії.* 2019. № 1. С. 65–72. (20 % авторства, підготовка статті, аналіз даних).

Статті у закордонних фахових виданнях

38. Белявская Л. Г. Проявление трансгрессивной изменчивости в потомствах межсортовых гибридов сои. *Масличные культуры. Научно-технический бюллетень Всероссийского научно-исследовательского института масличных культур.* Краснодар. Издательство ВНИИ масличных культур им. В. С. Пустовойта. 2013. № 2. С. 43–49.

39. Beliauskaya L. The results of study of ecological stability and plasticity of Ukrainian soybean varieties. *Annals of Agrarian Science.* Georgia. 2017. Vol. 15, Issue 2, P. 247–251.

40. **Белявская Л. Г., Диянова А. А., Белявский Ю. В.** Результаты оценки пластичности и стабильности сортов сои. Молдавский аграрный университет : *Lucrari Stiintifice. Universitatea agrara de stat din Moldova*, Кишинев, 2018. Вип. 52 (1). С. 190–195. (90 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних).

41. **Белявская Л. Г., Белявский Ю. В., Диянова А. А.** Оценка экологической стабильности и пластичности сортов сои. *Зернобобовые и крупяные культуры* : научно-производственный журнал. Орел, 2018. № 4 (28). С. 42–49. (90 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних).

42. **Белявская Л. Г., Рыбальченко А. М.** Скрининг коллекции сои по скороспелости и продуктивности в условиях левобережной Лесостепи Украины. *Зернобобовые и крупяные культуры* : научно-производственный журнал. Орел, 2019. № 1 (29). С. 63–69. (20 % авторства, аналіз даних).

Статті в наукометричних базах Scopus і Web of Science

43. **Білявська Л. Г., Білявський Ю. В.** Взаємодія сучасних сортів сої з біопрепаратами комплексної дії та їх вплив на урожайність. *Мікробіологічний журнал*. Київ, 2016. Т. 78. № 3. С. 61–68. (60 % авторства, проведення досліджень, підготовка статті).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації :

44. Bilous G. M., **Belyavskaya-Diyanova L. G.** Soybean breeding for adaptivity to the limiting environmental factors. Symposium on Breeding of Oil and Protein Crops, Ukraine : Zaporozhye, 1996. С. 45. (90 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).

45. **Білявська Л. Г.** Селекція сої на адаптивність до лімітуючих факторів довкілля. *Методологические основы формирования, ведения и использования коллекций генетических ресурсов растений* : матер. междунар. симпозиума. Харьков, 1996. С. 116.

46. **Білявська Л. Г.** Селекція сої на Красноградській дослідній станції : *Тези доповідей міжнародної конф.*, присв. 90-річчю заснування Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН. Харків, 1999. С. 12–13.

47. **Білявська Л. Г., Білявський Ю. В.** До питання селекції сої на стійкість проти склеротиніозу. *Современные вопросы создания и использования сортов и гибридов масличных культур : сборник тезисов межд. конф. : Запорожье, 2002. С. 7. (80 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

48. **Білявська Л. Г.** Аспекти адаптивної селекції сої в умовах зміни клімату. *Сучасні проблеми виробництва і використання рослинного білка: глобальні зміни та ризики: тези допов. міжн. наук. конф., 18–19 червня 2008 р. Вінниця, 2008. С. 14–15.*

49. **Білявська Л. Г., Діянова А. О.** Нові неопушені лінії сої Полтавської селекції. *Інтродукція, селекція та захист рослин : матер. другої міжнарод. наук. конф. (м. Донецьк, 6–8 жовтня 2009 р.). Донецьк, 2009. Т. 1. С. 77–78.*

50. **Белявская Л. Г., Пилипенко А. В.** Селекция сои в Полтавской государственной аграрной академии. *Управление продукционным процессом в агротехнологиях 21 века: реальность и перспективы : матер. междунар. науч.-практич. конф. Белгород, 2010. С. 243–245. (80 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

51. **Білявський Ю. В., Білявська Л. Г.** Сортова чутливість сої до бактеризації за різних кліматичних умов. *Соя: селекція, виробництво і використання для розв'язання глобальної продовольчої проблеми : тези міжнар. наук.-практ. конф., (Вінниця, Україна, 8–9 серпня, 2011 р.) Вінниця, 2011. С. 17–18. (70 % авторства, планування і виконання експериментів, написання тез).*

52. **Білявська Л. Г.** Новий сорт сої Антрацит для Степу України. *Інтродукція, селекція та захист рослин : матер. III міжнародн. наук. конф. (м. Донецьк, 25–28 вересня 2012 р.). Донецьк, 2012. С. 25.*

53. **Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Діянова А. О.** Неопушені форми – унікальний вихідний матеріал у селекції сої. *Селекційно-генетична наука і освіта : тези доп. міжнар. наук. конф. (19 березня 2013 р.). Умань, 2013.*

С. 13–14. *(70 % авторства, планування і виконання експериментів, написання тез).*

54. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В., Діянова А. О. Особливості насінництва сортів сої селекції ПДАА. *Конкурентноспроможне насіння – стабільний урожай* : тези міжнар. наук.-практ. конф., (30–31 січня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 55–56. *(70 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

55. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В., Діянова А. О. Інтродукція, селекція, насінництво сої на Полтавщині. *Селекція, генетика та насінництво сільськогосподарських культур* : тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 50-річчю селекції рослин в ПДАА (22–23 травня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 10–12. *(80 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

56. Білявська Л. Г. Модель сорту сої для Полтавщини. *Селекція та генетика бобових культур : сучасні аспекти та перспективи* : тези міжнар. конф. (23–26 червня 2014). Одеса, 2014. С. 43–46.

57. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Специфічні завдання в селекції сої овочевої. *Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва (до 70-річчя заснування інституту та пам'яті видатного вченого П. Ф. Сокола)* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. 26 липня 2017 р., сел. Селекційне Харківської обл.) / Інст-т овочівництва і баштанництва НААН. 2017. С. 43–45. *(90 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

58. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Оцінювання вихідного матеріалу сої за комплексом цінних господарських ознак в умовах Лісостепу України. *Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва* : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 25–26 жовт. 2018 р. Харків, 2018. С. 40–43. *(50 % авторства, планування і виконання експериментів).*

59. **Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О.** Історія культивування та селекції сої на Полтавщині. *Сучасні технології підвищення генетичного потенціалу рослин* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю НААН України та 110-річчю заснування ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН (4–5 липня 2018 р.) / ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2018. С.39–41.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації :

60. Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., **Білявська Л. Г.** Сорт сої Агат. *Регіональний центр наукового забезпечення – виробництву* : збірник наукових розробок. Вінниця, 2000. С. 42. (20 % авторства, підготовка статті).

61. Бабич А. О., Колісник С. І., Іванюк С. В., **Білявська Л. Г.** та ін. Продуктивний потенціал сортів сої для регіонів України. *Пропозиція*. 2000. № 11. С. 33–35. (60 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних).

62. **Білявська Л. Г.** Досвід вирощування сої в умовах Полтавської області : матер. облас. наук.-практ. конф. з питань ефективності ведення землеробства. Полтава, 2003. С. 69–72.

63. **Білявська Л. Г., Білявський Ю. В.** Раньостиглий високоолійний сорт сої Алмаз. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України в світі вчення про ноосферу* : матер. Всеукр. студент. наук.-практ. конф. Полтава, Астроя. 2009. С. 81. (90 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).

64. **Білявська Л. Г.** Аспекти адаптивної селекції сої в умовах Полтавщини. *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матер. п'ятої конф. мол. уч. та спец., м. Київ, 28 травня 2009 р. / УААН, ДНСГБ ; редкол. : В. А. Вергунов та ін. Київ, 2009. С. 15–17.

65. **Білявська Л. Г.** Історичні аспекти вирощування сої на Полтавщині. *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матер. VI Всеукр. конф. молод. уч. та спеціал., 27 травня 2011 р., м. Київ НААН, ДНСГБ редкол. : В. А. Вергунов та ін. Київ, 2011. С. 31–32.

66. Білявська Л. Г. Соя будущего. *Зерно*. 2013. №9 (90). С. 30–32.

67. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Діянова А. О. Високоадаптивні сорти сої Полтавської селекції. *Посібник українського хлібороба*. Мін. АПК. Інститут рослинництва ім. Юр'єва. 2013. Т. 2. С. 150–151. (80 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних).

68. Білявська Л. Г. Гетерозисний ефект кількісних ознак гібридних комбінацій сої. *Генофонд рослин та його використання в сучасній селекції* : матер. науково-практ. конф. присвяч. пам'яті проф. М. М. Чекаліна (22–23 квітня 2015 р.). Полтава, 2015. С. 70–71.

69. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Васецький Ю. П. Новий високобілковий сорт сої Аквамарин : зб. наук.-практ. конф. профес.-виклад. складу ПДАА (за підсумками наук.-досл. роботи в 2015 році, 18–19 травня 2016 року). Полтава, 2016. С. 21–22. (80 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).

70. Білявська Л. Г. До історії культивування та селекції сої на Полтавщині. *Селекція, насінництво та виробництво сої : сучасні аспекти та перспективи* : зб. тез всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (25–27 жовтня 2016 р.) / ПДАА МОН України. Полтава, 2016. С. 12–14.

71. Білявська Л. Г. Модель скоростиглого сорту сої / *Селекція, насінництво та виробництво сої: сучасні аспекти та перспективи* : зб. тез всеукр. науково-практ. інтернет-конф. (25–27 жовтня 2016 р.) / ПДАА МОН України. Полтава, 2016. С. 15–17.

72. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В. Поради щодо вибору сорту сої для виробника. *Agroexpert*. 2016, № 3 (92). С. 26–27. (80 % авторства, проведення досліджень, аналіз даних).

73. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. До історії культивування та селекції сої. *Селекційно-генетична наука і освіта (Парієві читання)* / ред. : О. О. Непочатенко та ін. Умань, 2017. С. 32–35. (90 % авторства планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).

74. **Білявська Л. Г.** Особливості якісного складу насіння сої за різних умов вирощування : зб. наук. пр. наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу ПДАА (за підсумками наук.-досл. роботи в 2016 році, 17–18 травня 2017 року). Полтава, 2017. С. 193–194.

75. **Білявська Л. Г., Діянова А. О.** Результати оцінювання пластичності і стабільності сортів сої. *Науково-практ. конф. проф.-виклад. складу*, 16–17 травня 2018 р. : зб. наук. праць проф.-виклад. складу академії за підсумками наук.-досл. роботи в 2017 році. Полтава, 2018. С. 127–129. *(90 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

76. Воронянський С. І., Гарбузов Ю. Є., **Білявська Л. Г.** Сучасна селекція сої в Україні та її проблеми. *Селекційні досягнення в Україні: проблеми правової охорони та перспективи вдосконалення захисту* : зб. матер. всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : ПДАА, 2018. Вип. 1. С. 46–48. *(90 % авторства, планування і виконання експериментів, аналіз результатів, написання тез).*

Авторські свідоцтва сортів сої, які зареєстровані в Україні

77. А. с. № 679. Соя Аметист / **Діянова Л. Г., Кірічек Ю. Ф.** (Україна). 749399 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 1998 р. *(70 % авторства: створено, описано, заявлено).*

78. А. с. № 1004. Соя Агат / **Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Діянова Л. Г.** (Україна). 94018017 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2001 р. *(60 % авторства: створено).*

79. А. с. № 1326. Соя Артеміда / **Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., Бондарчук А. А., Діянова Л. Г., Кірічек Ю. Ф.** (Україна). 97018003 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2001 р. *(60 % авторства: створено).*

80. А. с. № 10126. Соя Вежа / **Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., Білявська Л. Г.** (Україна).

06018013 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2010 р. *(50 % авторства: створено)*.

81. А. с. № 10127. Соя Вінні / Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., **Білявська Л. Г.** (Україна). 06018012 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2010 р. *(50 % авторства: створено)*.

82. А. с. № 07020. Соя Алмаз / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Кобизєва Л. Н., Тимчук С. М. (Україна). 04018013 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2007 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

83. А. с. № 110612. Соя Антрацит / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 08018003 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2012 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

84. А. с. № 130239. Соя Александрит / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 09018008 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2013 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

85. А. с. № 130240. Соя Адамос / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Діянова А. О., Пилипенко О. В. (Україна). 09018009 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2013 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

86. А. с. № 150897. Соя Авантюрин / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 12018006 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2015 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

87. А. с. № 150898. Соя Аквамарин / **Білявська Л. Г.**, Білявський Ю. В., Діянова А. О., Пилипенко О. В. (Україна). 12018007 ; занесено до Державного реєстру сортів рослин України в 2015 р. *(80 % авторства: створено, описано, заявлено)*.

88. Свідоцтво про реєстрацію зразка генофонду рослин України № 593 / **Л. Г. Білявська** // Сорт сої Антрацит, № каталогу ИД 0202221. Запит № 001693 від 14.04.08 р. Дата видачі свід-ва 16.11.2009 р.

Каталоги, методичні рекомендації

89. Кобизєва Л. Н., Рябчун В. К., Безугла О. М., Дрепіна Т. О., Дрепін І. М., Потьомкіна Л. М., Сокол Т. В., Божко Т. М., Садовой О. О., **Білявська Л. Г.** Широкий уніфікований класифікатор роду *Glycine max*. (L.) Merr. Complete unified classifier *Glycine max* (L.) Merr. Харків, 2004. 37 с. (10 % авторства: підготовка матеріалів, описано сорт).

90. Тищенко В. М., **Білявська Л. Г.**, Баташова М. Є., Барат Ю. М. Сорти сільськогосподарських культур селекції Полтавської державної аграрної академії: методичні рекомендації. Полтава, 2011. 63 с. (30 % авторства: аналіз результатів, підготовка матеріалів).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ.....		25
ВСТУП.....		26
РОЗДІЛ 1	РЕЗУЛЬТАТИ СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗІ СТВОРЕННЯ СОРТІВ СОЇ І ФОРМУВАННЯ ЇХ УРОЖАЙНОСТІ (огляд літератури).. 1.1 Історія селекції сої культурної та сучасний стан її виробництва..... 1.2 Напрями та завдання в селекції сої 1.3 Неопушені форми сої, їх особливості та перспективи використання в селекції 1.4 Селекційно-генетичні аспекти формування продуктивності та якості насіння 1.5 Сучасні аспекти поліпшення сортів сої 1.6 Розробка моделі сорту сої для умов Лісостепу України 1.7 Взаємодія новостворених сортів сої із біопрепаратами комплексної дії..... 1.8 Економічна ефективність вирощування сої..... Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2	УМОВИ, МАТЕРІАЛ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ..... 2.1 Ґрунтово-кліматичні та агрометеорологічні умови зони проведення досліджень 2.2 Матеріал для проведення досліджень 2.3 Методика досліджень..... Висновки до розділу 2	79
РОЗДІЛ 3	СТВОРЕННЯ СОРТІВ СОЇ, АДАПТОВАНИХ ДО УМОВ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ..... 3.1 Селекційна робота з соєю в період з 1991 по 2001 роки та формування напрямів і завдань в селекції..... 3.2 Господарсько-цінні ознаки колекційних зразків сої різного еколого-географічного походження.....	96
		104

3.3 Екологічна стабільність та пластичність сортів сої під впливом погодних умов регіону досліджень.....	108
3.4 Неопушені форми сої та їх використання в селекційному процесі.....	115
3.5 Розробка моделі овочевого сорту сої.....	120
3.6 Особливості формування якості зерна та зеленої маси у неопушених ліній.....	122
Висновки до розділу 3.....	129
РОЗДІЛ 4 СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОДУКТИВНОСТІ СОЇ.....	130
4.1 Генетична детермінація елементів структури врожаю сої й комбінаційна здатність компонентів гібридизації.....	130
4.2 Рівень господарсько цінних ознак і кореляції між ними в потомствах гібридних популяцій сої.....	152
4.3 Фенотиповий прояв кількісних ознак у гібридних комбінаціях F ₁ сої.....	159
4.4 Мінливість кількісних ознак сої в потомствах схрещувань F ₂ та F ₃	166
4.5 Трансгресія господарсько-цінних ознак у потомствах міжсортних гібридів сої.....	178
Висновки до розділу 4.....	188
РОЗДІЛ 5 ХАРАКТЕРИСТИКА СОРТІВ ТА ПЕРСПЕКТИВНИХ ЛІНІЙ СОЇ, ЇХ ПРОДУКТИВНІСТЬ І ЯКІСТЬ.....	191
5.1 Сорт сої Аметист.....	195
5.2 Сорт сої Агат.....	197
5.3 Сорт сої Артеміда	198
5.4 Сорт сої Алмаз.....	199
5.5 Сорт сої Антрацит.....	201
5.6 Сорт сої Вінні.....	204
5.7 Сорт сої Вежа.....	204

5.8 Сорт сої Адамос.....		205
5.9 Сорт сої Александрит.....		208
5.10 Сорт сої Авантюрин.....		211
5.11 Сорт сої Аквамарин.....		213
5.12 Показники якості насіння та жирнокислотний склад олії		216
5.13 Перспективні лінії сої та їх особливості.....		220
Висновки до розділу 5.....		223
РОЗДІЛ 6	МОДЕЛЬ СОРТУ СОЇ ДЛЯ УМОВ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ.....	225
6.1 Модель дуже скоростиглих сортів сої.....		229
6.2 Модель ранньостиглих сортів сої.....		240
Висновки до розділу 6.....		253
РОЗДІЛ 7	ВЗАЄМОДІЯ НОВОСТВОРЕНИХ СОРТІВ СОЇ ІЗ БІОПРЕПАРАТАМИ КОМПЛЕКСНОЇ ДІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА УРОЖАЙНІСТЬ І ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ.....	255
7.1 Взаємодія комплексу чинників та їх вплив на мінливість урожайності сої під дією біопрепаратів.....		255
7.2 Характеристика посівних якостей насіння під впливом біопрепаратів комплексної дії.....		274
Висновки до розділу 7.....		279
РОЗДІЛ 8	ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ	281
8.1 Оцінка економічної ефективності вирощування новостворених сортів і перспективних ліній.....		281
8.2 Економічна ефективність вирощування новостворених сортів сої за інокуляції насіння біопрепаратами.....		283
8.3 Енергетична оцінка вирощування сучасних сортів сої.....		285
Висновки до розділу 8.....		289
ВИСНОВКИ.....		290
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ ТА ВИРОБНИЦТВА		294
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		296
ДОДАТКИ.....		348

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Селекція, виробництво, торгівля і використання сої у світі. Київ : Аграрна наука, 2011. 548 с.
2. Михайлов Вячеслав Григорьевич. Генетическое обоснование селекции скороспелых сортов сои : автореф. дис. ... д-ра с.-х. наук. Харків, 1987. 52 с.
3. Січкарь В. І. Стратегічні напрями селекції сої в Україні. Селекція та генетика бобових культур : сучасні аспекти та перспективи : тези міжнар. наук. конф. (23-26 червня 2014 р., Одеса). СГІ – НЦНС / ред. Соколов В. М. Одеса : Астропринт, 2014. С. 80–82.
4. Адаменко Т. Зміна агрокліматичних ресурсів України та їх вплив на вирощування сої. *Агроном*. 2016. № 3. С. 14–17.
5. Beliauskaya L. The results of study of ecological stability and plasticity of Ukrainian soybean varieties. *Annals of Agrarian Science. Georgia*. 2017. V. 15, Issue 2. P. 247–251.
6. Соя. Биология и технология возделывания / под. ред. В. Ф. Баранова и В. М. Лукомца. Краснодар, 2005. 435 с.
7. Лукомец В. М. Возможности увеличения производства сои в России. *Ресурсосберегающие технологии – основа успешной реализации приоритетного национального проекта «Развитие АПК» и «Возможности развития биоэнергетики в системе АПК России»*. ФГНУ «Росинформагротех», 2007. С. 113–119.
8. Кочегура А. В. Основные результаты НИР по селекции, семеноводству и технологии возделывания сои и перспективные направления исследований. *Современные проблемы селекции и технологии возделывания сои*. Краснодар, 2008. С. 8–14.
9. Сингх Гурикбал. Соя: биология, производство, использование. Киев : Издательский дом «Зерно», 2014. 656 с.

10. Петриченко В. Ф., Лихочвор В. В., Іванюк С. В. та ін. Соя : монографія. Вінниця : Діло, 2016. 400 с.
11. Кириченко В. В., Рябуха С. С., Кобизєва Л. Н. та ін. Соя (*Glycine max (L.) Merr.*) : монографія. Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2016. 400 с.
12. Бахмат О. М. Соя – культура майбутнього, особливості формування високого врожаю. Кам'янець–Подільський, 2009. 208 с.
13. Лещенко А. К. Культура сої на Україні. Київ : Вид-во УАСГН, 1962. 324 с.
14. Михайлов В. Г. Основні напрямки роботи відділу селекції і насінництва сої : міжвід. тематич. наук. збір. Київ : Нора-Прінт, 1999. С. 142–149.
15. Лещенко А. К., Сичкарь В. И., Михайлов В. Г., Марьюшкин В. Ф. Соя (генетика, селеція, семеноводство). Київ : Наукова думка, 1987. 255 с.
16. Баранов В. Ф., Кочегура А. В., Лукомец В. М. Соя на Кубани / под. общей ред. В. М. Лукомца. Краснодар, 2009. 321 с.
17. Петриченко В. Ф., Бабич А. О. Передпосівна обробка насіння сої. *Посібник українського хлібороба*. 2009. С. 244–246.
18. Бабич А. О., Колісник С. І., Венедіктов О. М. та ін. Розвиток селекції і перспективи виробництва сої. *Вісник аграрної науки*. 2007. №12. С. 20–23.
19. Бабич А. Соєвий пояс і розміщення сортів сої в Україні. *Пропозиція*. 2012. №2. С. 21–22.
20. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Світові та вітчизняні тенденції розміщення виробництва і використання сої для розв'язання проблеми білка. Виробництво та використання сої у тваринництві і птахівництві. *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. зб. Вінниця, 2012. Вип. 71. С. 12–26.
21. Garner, W. W., Allard H. A. Effect of the relative length of day and night and other factors of the environment on growth and reproduction of plants. *J. Agric. Res.* 1920. 18 : 553–606.

22. Соколов В. М., Січкарь В. І. Стан науково-дослідних робіт з селекції зернобобових культур в Україні. *Зб. наук. праць СГІ-НЦНС*. Одеса, 2010. Вип. 15(55). С. 6–14.
23. Hermann, F. J. A revision of the genus *Glycine* and its immediate allies, USDA Tech. Bull. 1962. 1268 : P. 1–79.
24. Caviness, C. E. Estimates of natural cross-pollination in Jackson soybeans in Arkansas. *Crop Sci.* 1966. 6 : P. 211.
25. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Стратегічна роль сої в розв'язанні глобальної продовольчої проблеми. *Корми і кормовиробництво : міжвід. темат. наук. зб.* Вінниця, 2011. Вип. 69. С. 108–112.
26. Hymowitz, T. On the domestication of the soybean. *Econ. Bot.* 1970. 24 : 4084 : P. 21.
27. Hymowitz, T., Harlan J. R. Introduction of soybeans to North America by Samuel Bowen in 1765. *Econ. Bot.* 1983. 37 : P. 371–379.
28. Лещенко А. К. Культура сои. Киев : Наукова думка, 1978. 236. С. 3–53.
29. Білявська Л. Г. Досвід вирощування сої в умовах Полтавської області : матер. обл. наук.-практ. конф. з питань ефективності ведення землеробства. Полтава, 2003. С. 69–72.
30. Білявська Л. Г. Історичні аспекти вирощування сої на Полтавщині. *Історія освіти, науки і техніки в Україні : матер. VI всеукр. конф. молод. уч. та спеціал., 27 травня 2011 р., м. Київ. НААН, ДНСГБ / ред. : В. А. Вергунов та ін. Київ, 2011. С. 31–32.*
31. Білявська Л. Г. До історії культивування та селекції сої на Полтавщині. *Селекція, насінництво та виробництво сої: сучасні аспекти та перспективи : зб. тез всеукр. наук.-практичної інтернет-конф. (25-27 жовтня 2016 р.). ПДАА МОН України. Полтава, 2016. С. 12–14.*
32. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. До історії культивування та селекції сої. *Селекційно-генетична наука і освіта (Парієві читання) / ред. О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань, 2017. С. 32–35.*

33. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А.О. Історія культивування та селекції сої на Полтавщині. *Сучасні технології підвищення генетичного потенціалу рослин* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю НААН України та 110-річчю заснування ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН (4-5 липня 2018 р.). ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2018. С. 39–41.
34. Гомилевский В. И. О китайском бобе (*Soja Hispida*) и его значении для русского хозяйства. С.-Петербург : типография Товарищества Общественная Польза, 1990. 32 с.
35. Тупикова Г. П. Соя. Ленинград, ВАСХНИЛ. 1930. 153 с.
36. Труды Полтавской областной с.-х. опытной станции. Полтава, 1928. Вып. 70. 48 с.
37. Бордаков П. П. Селекційна робота ПАКТ'у. *Записки Полтавського сільсько-господарського політехнікуму*. Полтава. 1927. Т. 3. С. 319–324.
38. Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Історичний шлях становлення Красноградської дослідної станції як наукової установи (до 100 річного ювілею). *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матер. VI всеукр. конф. молод. уч. та спеціал., 27 травня 2011 р., м. Київ. НААН, ДНСГБ / ред. В. А. Вергунов та ін. Київ, 2011. С. 32–33.
39. Січкарь В. І., Васильківський С. П., Власенко В. А. та ін. Селекція сої. Спеціальна селекція польових культур : навчальний посібник / за ред. М. Я. Молоцького. Біла Церква, 2010. С. 160–179.
40. Діянова Л. Г. Фотопериодическая реакция у сои. *Сборник научных трудов*, ВСГИ. Одесса, 1990. С. 6–7.
41. Діянова Л. Г. Лабораторная всхожесть различных сортотипов сои при понижениях температурах : *Сборник научных трудов*, ВСГИ. Одесса, 1991. С. 72–73.
42. Діянова Л. Г. Подбор исходного материала для селекции сои на адаптивность к лимитирующим факторам. *Бюллетень института кукурузы*. Днепропетровск, 1993. №77. С. 30.

43. Діянова Л. Г. Вплив довжини дня на тривалість фази “сходи - цвітіння” у колекційних зразків сої. *Республіканський міжвідомчий тематичний науковий збірник*. Київ, 1991. Вип. 70. С. 47–49.

44. Діянова Л. Г. Підбір вихідного матеріалу для селекції сої на адаптивність до лімітуючих факторів середовища. Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук : 06.00.05 Інститут кукурудзи УААН. Дніпропетровськ, 1995. 18 с.

45. Січкарь В. І., Ганжело О. І., Лаврова Г. Д., Коруняк О. П. Методи, напрямки і практичні результати селекції сої в умовах Південного Степу України. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. збір. Харків, 2005. Вип. 90. С. 33–49.

46. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Селекція і розміщення виробництва сої в Україні : монографія. Київ : ФОП, 2008. 216 с.

47. Мельник С. І. Зональне насінництво України: історія, сучасний стан, перспективи : *наук. праці ПФ "КАТУ" НАУ. С.-г. науки*. Сімферополь, 2008. 6–7 с.

48. Петриченко В. Ф. Виробництво та використання сої в Україні. *Вісник аграрної науки*. 2008. №3. С. 24–27.

49. Іванюк С. В. Формування сортових ресурсів сої відповідно до біокліматичного потенціалу регіону вирощування. *Корми і кормовиробництво*. 2011. С. 34–40.

50. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Селекція і зональне розміщення сої в Україні : *зб. наук. пр. СГІ-НЦНС*. Одеса. 2010. Вип. 15(55). С. 25–38.

51. Бабич А. О., Бахмат М. І., Бахмат О. М. Соя : агроекологічні основи вирощування, переробки і використання : навчальний посібник. Кам'янець Подільський : ПП «Медобори-2006», 2013. 268 с.

52. Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В. Роль кліматичних факторів у формуванні сортової політики сої в умовах Лісостепу України. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. зб. 2006. Вип. 93. С. 60–67.

53. Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Колісник С. І., Венедіктов О. М. та ін. Шляхи підвищення продуктивності сої в умовах Лісостепу України. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. зб. Харків. 2005. Вип. 90. С. 50–59.
54. Boote K. J. et al. Genetic Coefficients in the CROPGRO-Soybean Model. Links to Field Performance and Genomics. *Agron. J.* 2003. V. 95. P. 32–51.
55. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Адаптивність сортів сої полтавської селекції в умовах зміни клімату : зб. наук. праць СГП–НЦНС УААН. Одеса. 2010. Вип. 15 (55). С. 82–87.
56. Бабич А. Сорти сої і перспективи виробництва її в Україні. *Пропозиція*. 2007. № 4. С. 46–49.
57. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні в 2016 році. Режим доступу : <http://vet.gov.ua/sites/default/files/Reestr%2006042016.pdf>.
58. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2018 рік. Режим доступу : www.sops.gov.ua/uploads/page/5aa63108e441e.pdf.
59. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2019 рік. Режим доступу : <https://sops.gov.ua/reestr-sortiv-roslin>
60. Чернишенко П. В. Характеристика сортів сої за екологічною пластичністю урожайності та якості насіння в умовах східного Лісостепу України. *Таврійський науковий вісник*. Херсон, 2018. № 87. С. 99–106.
61. Кочегура А. В. Селекция сортов сои разных направлений использования: автореф. дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.01.05. Краснодар, 1998. 47 с.
62. Soy Food Products Market: Trends and Global Forecasts 2012-2017. Режим доступу : <http://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/soybean-food-products-market-706.html>

63. Good, D. U. S. Soybean Production Prospects for 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://farmdocdaily.illinois.edu/2015/02/us-soybean-production-prospects-2015.html>

64. Бабич А., Бабич-Побережна А. Невикористаний потенціал сої. *The Ukrainian farmer*. 2014. №12. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://proseed.com.ua/blog_post2.html

65. Бабич А. О. Соя для здоров'я і життя на планеті Земля. *Аграрна наука*. Київ, 1998. 272 с.

66. Кобизева Л. Н., Тимчук С. М., Тимчук Н. Ф. Вміст білка та олії в насінні сортів сої різного еколого-географічного походження. *Селекція і насінництво* : між від. темат. наук. зб. 2005. № 90. С. 229–238.

67. Duke J. A. Handbook of Legumes of World Economic Importance. New-York-London : Plenum Press, 1981. 345 p.

68. Ермолина О. В. Изучение коллекции сои для создания исходного материала с высоким содержанием белка и масла в семенах в условиях Ростовской области : дис. ... канд. с.–г. наук. Всероссийский НИИ зерновых культур им. И. Г. Калининко. Зерноград, 2011. 160 с.

69. Мякушко Ю. П., Лунин Н. Д. Результаты и перспективы селекции и семеноводства сои во ВНИИ масличных культур им. В. С. Пустовойта. *Селекция, семеноводство и технология возделывания сои*. Тбилиси, 1983. С. 65–72.

70. Бородулина А. А., Супрунова Л. В., Каленов П. А. Химический состав семян и его изменения в зависимости от сортовых особенностей и факторов внешней среды. Соя. Москва : Колос, 1984. С. 73–86.

71. Жмурко В. В., Гридин Н. Н., Кобизева Л. Н., Жмурко О. В. Выявление генотипов, адаптивных к длине дня и температуре. *Фактори експериментальної еволюції організмів* : зб. наук. пр. Київ : Аграрна наука, 2004. С. 93–99.

72. Енкен Вадим Борисович. Соя. Москва : Сельхозгиз, 1959. 622 с.

73. Соя. Технологічні умови : ДСТУ 4964 : 2008. (від 26 березня 2008 р. № 101) Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 12 с.
74. Reddy P. N., Reddy R. N., Rao S. R., Sinh K. S. P. Effect of seed size on qualitative and quantitative traits in soybean (*Glycine max. (L.) Merrill*). *Seed Sci. and Technol.* 1989. 17. N 2. P. 289–295.
75. Чинчик О. С. Основні показники якості насіння сої залежно від агротехнічних прийомів вирощування в умовах західного Лісостепу. *Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААНУ*. 2012. №3. С. 49–51.
76. Савченко В. К. Многоцелевой метод количественной оценки комбинационной способности в селекции на гетерозис. *Генетика*, XIV, 5, 1978. С. 793–804.
77. Жученко А. А. Адаптивное растениеводство. Кишинев : Штиинца, 1990. 432 с.
78. Січкарь В. І., Коруняк О. П. Біохімічний склад насіння деяких сортів сої. *Наукові праці ПДАА*. Полтава, 2005. Т. 4 (23). С. 11–15.
79. Сичкарь В. И. Соя: Как получить больше белка. *Зерно*. 2013. № 1. С. 107–112.
80. Січкарь В. І., Лаврова Г. Д., Ганжело О. І. Параметри стабільності урожайності та білковості насіння сортів сої за умов Південного Степу України. *Селекція та генетика бобових культур: сучасні аспекти та перспективи* : тези міжнар. наук. конф. (23-26 червня 2014 р.). СГІ-НЦНС / ред. Соколов В. М. Одеса : Астропринт, 2014. С. 82–84.
81. Knosla P., Sundram K. Effects of dietary fatty acid composition of plasma cholesterol. *Prog. Lipid Res.*, 1996. V.35. P. 93–132.
82. Mounts T. L., Warner G. R., List R., Kleiman W. R. et al. Effect of altered fatty acid composition on soybean oil stability. *J. Amer. Oil. Chem. Soc.* 1988. V. 65, N 4. P. 624–628.

83. Harvey S., Bjerve K. S., Tretli S., Jellum D. et al. Prediagnostic level of fatty acids in serum phospholipids: omega-3 and omega-6 fatty acids and the risk of prostate cancer. *Int. J. Cancer*, 1997. V.71. N 6. P. 809–813.

84. Григорчук Н. Ф. Деякі особливості селекції сої в умовах Степу України. Селекція та генетика бобових культур : сучасні аспекти та перспективи : тези міжнар. наук. конф. (23-26 черв. 2014 р.), СГІ–НЦНС / за ред. кол. Соколова В. М., Литвиненко М. А., Бабаянц О. В. Одеса : Астропринт, 2014. С. 54.

85. Мякушко Ю. П. Повышение качества зерна и зеленой массы сои методами селекции. *Вопросы качества продукции зернобобовых культур*. Орел, 1970. С. 97–103.

86. Дубін О. В. Генетична диференціація геномів за маркерами ISSR-PCR та RAPD-PCR. Дис. ...канд. с.-г. наук : 03.00.15 – генетика. Інститут розведення і генетики тварин УААН. 2009. 320 с.

87. Рябуха С. С. Методы и результаты селекции сои в восточной Лесостепи Украины. *Докучаевское наследие : итоги и перспективы развития научного земледелия в России*. Орел, 2012. С. 147–149.

88. Білявська Л. Г. Адаптивність сортів сої полтавської селекції в умовах зміни клімату. *Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН*. Запоріжжя, 2010. Вип. 15. С. 33–38.

89. Білявська Л. Г. Селекція сої в Полтавській державній аграрній академії. *Зрошуване землеробство : міжвід. темат. наук. зб.* Херсон : Атлант, 2009. Вип. 51. С. 151–154.

90. Коруняк О. П. Вихідний матеріал для селекції сортів сої харчового напрямку для умов Лісостепової та Степової зон України : автореф. дис. канд. с.-г. наук : 06.01.05; СГІ–НЦНС УААН. Одеса, 2005. 15 с.

91. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Діянова А. О. Становлення, стан та перспективи селекції сої на Полтавщині. *Корми і кормовиробництво*. 2011. Вип. 69. С. 96–100.

92. Тертишный А. В., Рябуха С. С., Кобызева Л. Н. Исходный материал для селекции сортов сои универсального использования. *Масличные культуры : научно-технический бюллетень ВНИИ масличных культур*. Краснодар, 2013. Вып. 1 (153/154). С. 23–26.

93. Нідзельський В. А., Нідзельська Т. Л. Стратегія розвитку та управління потенціалом продуктивності сої в регіонах України. *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України*: зб. наук. пр. Київ, 2013. Вип. 183. Ч. 2. С. 95–99.

94. Петибская В. С., Кучеренко Л. А., Зеленцов С. В. Использование сортового разнообразия семян сои для увеличения арсенала пищевых и функциональных продуктов. *Научно-технический бюллетень ВНИИМК*. Краснодар, 2006. Вып. 2 (135). С. 115–116.

95. Петибская В. С. Соя : химический состав и использование / под ред. В. М. Лукомойца. Майкоп : ОАО Полиграф-ЮГ, 2012. 432 с.

96. Тертишный О. В. Вихідний матеріал для сої зерноукісного напряму використання в умовах східної частини Лісостепу України : дис. канд. с.-г. наук : 06.01.05. Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2014. 210 с.

97. Рябуха С. С. Методы и результаты селекции сои в восточной Лесостепи Украины. *Докучаевское наследие : итоги и перспективы развития научного земледелия в России*. Орел, 2012. С. 147–149.

98. Білявська Л. Г. Особливості адаптивної селекції сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2008. №1. С. 38–40.

99. Білявська Л. Г. Аспекти адаптивної селекції сої в умовах зміни клімату. *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. зб. Вінниця, 2008. Вип. 61. С. 10–16.

100. Белявская Л. Г., Диянова А. А., Белявский Ю. В. Результаты оценки пластичности и стабильности сортов сои. Молдавский аграрный университет : *Lucrari Stiintifice. Universitatea agrara de stat din Moldova*, Кишинев, 2018. Вип. 52 (1). С. 190–195.

101. Bilous G. M., Belyavskaya-Diyanova L. G. Soybean breeding for adaptivity to the limiting environmental factors. Symposium on Breeding of Oil and Protein Crops, Ukraine : Zaporozhye, 1996. P. 45.

102. Білявська Л. Г. Селекція сої на адаптивність до лімітуючих факторів довкілля. *Методологические основы формирования, ведения и использования коллекций генетических ресурсов растений* : матер. междунар. симпозиума, Харьков, 1996. С. 116.

103. Білявська Л. Г. Аспекти адаптивної селекції сої в умовах зміни клімату. *Сучасні проблеми виробництва і використання рослинного білка : глобальні зміни та ризики: тези допов. міжн. наук. конф., 18-19 червня 2008 р. Вінниця, 2008. С. 14–15.*

104. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В., Діянова А. О. Особливості насінництва сортів сої селекції ПДАА. *Конкурентноспроможне насіння – стабільний урожай* : тези міжнар. наук.-практ. конф., (30-31 січня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 55–56.

105. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В., Діянова А. О. Інтродукція, селекція, насінництво сої на Полтавщині. *Селекція, генетика та насінництво сільськогосподарських культур* : тези міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю селекції рослин в ПДАА (22-23 травня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 10–12.

106. Jockovic Dj., Belie B., Hrustic Milica. Inheritance of period from the beginning o flowering to maturity in soybean. Eurosoya. 1987. № 6. P. 22–26.

107. Kadlec Miroslav. Stadium a vysvetleni celkoveho fenotypoveho rozptylu soji (*Glycine max. (L.) Merr.*) prostrednistvim odhadu parametru faktorove analyzy. Acta Univ. agr., 1985. A 33. № 4. P. 105–109.

108. Surlan-Momirovic Gordana. Geneficke i fenotipske korelacije morfoloskih i Diohemijskih osobina razlicitih sorti soje *Glycine max L. Merrill*. Poljopr. tnan. smotra, 1987. № 76–77. P. 5–17.

109. Січкач В. І. Використання світового генофонду сої в селекції на адаптивність. *Селекційно-генетична наука і освіта* : тези допов. міжнар.

наук. конф. / ред. О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань, 2013. С. 102–103.

110. Білявська Л. Г. Селекція сої на стійкість до несприятливих факторів навколишнього середовища в умовах північного Степу України. *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. зб. Київ : Аграрна наука, 1998. №45. С. 68–69.

111. Білявська Л. Г. Реакція різних генотипів сої на інтенсивність інсоляції. *Біологічні науки і проблеми рослинництва* : зб. наук. пр. Уманського державного аграрного університету (спец. випуск). Умань, 2003. С. 395–397.

112. Лукомец В. М., Бочкарев Н. И., Зеленцов С. В., Мошненко Е. В. Создание сортов сои с расширенной адаптацией к изменяющемуся климату Западного Предкавказья : *Тр. Кубанского гос. аграр. ун-та*. 2012. №2. С. 437–255.

113. Кобизєва Л. Н., Бузугла О. М., Потьомкіна Л. М., Дрепіна Т. О. Генетичні ресурси зернобобових культур в Україні, вивчення, збереження і використання в селекційних програмах. *Генетичні ресурси рослин* : науковий журнал НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2004. № 1. С. 88–93.

114. Кобизєва Любов Никифоровна. Теоретичні основи формування банку генетичних ресурсів зернобобових культур України та напрями його використання. Дис. ... докт. с.-г. наук : 06.01.05 – селекція і насінництво. Харків, 2010. 570 с.

115. Заверюхин В. И., Левандовский И. Л. Производство и использование сои. Киев : Урожай, 1988. 112 с.

116. Абзалов М. Ф., Баратова Н. Р., Киличова О., Жумаев Ф. Х. и др. Генетическая коллекция сои Института ГИЭБР АНРУз и ее селекционно-генетическое значение. Идеи Н. И. Вавилова в современном мире : 3-я Вавиловская межд. конф., Санкт-Петербург, 2012. С. 126.

117. Вишнякова М. А., Александрова Т. Г., Буравцева Т. В. и др. Стратегия и тактика мобилизации генетических ресурсов зернобобовых в коллекции ВИР на рубеже 20-21 веков : тр. по прикл. ботан., генет., и селекции. Петербург, 2012. 169. С. 41–52.
118. Vu Dang Toan, Baek Kwang-Hyun, Nghia La Tuan, Park Euiho. Characterizing morphological traits and estimating genetic relationship for intermediate soybean collected from South Korea. *Plant Breed.* 2013. 132. N3. P. 324–329.
119. Priolli Regina Helena Geribello, Traldi Wysmierski Philip, Pinto da Cunha Camila. Genetic structure and a selected core set of Brazilia soybean cultivars. *Genet. and Mol. Biol.* 2013. 36. N3. P. 382–390.
120. Рябуха С. С., Чернишенко П. В., Серікова Л. Г., Непочатова Н. І. Перспективні напрями селекції сої у східній частині лісостепу. *Селекція і насінництво*. Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2011. Вип. 99. С. 6–12.
121. Лещенко А. К., Михайлов В. Г., Сичкарь В. И. Селекция, семеноведение и семеноводство сои. Киев : Урожай, 1985. 120 с.
122. Чураков А. А., Валиулина Л. И. Исходный материал для селекции скороспелых сортов сои в Красноярском крае. *Вестник НГАУ*, 2013. №4. С. 48–52.
123. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Колекційні зразки сої – цінний вихідний матеріал для селекції. *Таврійський науковий вісник* : наук. журнал. Вип. 101. Херсон, 2018. С. 9–15.
124. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Формування насіннєвої продуктивності у колекційних зразків сої в умовах Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2018. №3. С. 87–92.
125. Білявська Л. Г., Рибальченко А. М. Оцінювання вихідного матеріалу сої за комплексом цінних господарських ознак в умовах Лісостепу України. *Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського*

виробництва : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 жовт. 2018 р. Харків, 2018. С. 40–43.

126. Williams L. F. The inheritance of certain black and brown pigments in the soybean. *Genetics*. 1952. V. 37. № 10. P. 208–215.

127. Михайлов В. Г. Наследование черного и коричневого пигментов на коже семян у гибридов сои. *Науч.–техн. бюл. ВИР*. Ленинград, 1986. Вып. 153. С. 26–29.

128. Ала А. Я. Использование генофонда дикой и культурной сои в генетико-селекционных исследованиях. *Генетические ресурсы культурных растений*. ВИР. СПб, Санкт-Петербург, 2001. С. 195–196.

129. Бељавська Л. Г., Рибальченко А. М. Мінливість господарсько-цінних ознак сої в умовах Лівобережного Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2019. № 1. С. 65–72.

130. Корсаков Н. И. Географические очаги формообразования и гомологические ряды в наследственной изменчивости признаков рода *Glycine L.* *Тр. по прикл. бот., ген. и сел.* Санкт-Петербург, 1982. Т. 72. Вып. 1. С. 3–4.

131. Курлович Б. С., Репьев С. И., Щелко Л. Г., Буданова В. И., Петрова М. В. и др. Селекция сои. Генофонд и селекция зерновых бобовых культур (люпин, вика, соя, фасоль). *Теоретические основы селекции* / под ред. Б. С. Курловича, С. И. Репьева. Санкт-Петербург : ВНИИР, 1995. 438 с., Т. 3. С. 196–322.

132. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В. Поради щодо вибору сорту сої для виробника. *Agroexpert*. 2016. №3 (92). С. 26–27.

133. Вишнякова М. А. Коллекция зерновых бобовых культур ВИР как источник исходного материала для актуальных и перспективных направлений селекции. *Генетичні ресурси рослин : наук. журнал / НААН, ІР ім. В. Я. Юр'єва*. Харків, 2008. № 6. С. 9–14.

134. Бељавська Л. Г., Рыбальченко А. М. Скрининг коллекции сои по скороспелости и продуктивности в условиях левобережной Лесостепи

Украины. *Зернобобовые и крупяные культуры* : научно-производственный журнал. Орел, 2019. №1 (29). С. 63–69.

135. Кобизева Л. Н. Вихідний матеріал для селекції сортів сої, придатних до комплексного механізованого вирощування. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. зб. Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН. Харків, 2004. Вип. 88. С. 77–82.

136. Посылаева Г. А., Рябчун В. К., Кобызева Л. Н. та ін. Каталог источников продуктивности, качества и устойчивости зернобобовых культур против вредителей и болезней (горох, соя, фасоль, чечевица, нут). Харьков, 2000. Вып. 4. 30 с.

137. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. До питання селекції сої на стійкість проти склеротиніозу. *Современные вопросы создания и использования сортов и гибридов масличных культур* : сб. тез. межд. конф. Запорожье, 2002. С. 7.

138. Physiological and genetic analysis of pod shattering in soybeans. Tsuchiya Takehiko. JARQ : Jap. Agr. Res. Quart. 1987. 21. N 3. P. 166–175.

139. Dixit R. N., Patil V. P. Path analysis studies in soybean. J. Maharashtra Agr. Univ., 1984. V. 9, N 3. P. 267–269.

140. Caldwell B. E. Soybeans: improvement, production and uses. Madison (Wisc.): Amer. Soc. Agron. Inc., 1973. 681 p.

141. Білявська Л. Г. Соя будущего. *Зерно*. 2013. №9 (90). С. 30–32.

142. Білявська Л. Г. Сучасні напрями та завдання в селекції сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2009. № 2. С. 38–40.

143. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Діянова А. О. Високоадаптивні сорти сої Полтавської селекції. *Посібник Українського хлібороба*. Мін. АПК. Інститут рослинництва ім. Юр'єва, 2013. Т. 2. С. 150–151.

144. Norman A. G. The Soybean. Academic Press. New York and London, 1963–1967 : перекл. з англ. Селивановой К. Москва. 295 с.

145. Soybean Production in Top Five Countries, 1964–2013. Режим доступу : fas.usda.gov/psdonline

146. Базилевская Н. А., Дагаева В. К. Соя, Культурная флора СССР, Москва : Сельхозгиз, 1937. Т. 4.
147. Іванюк С. В. Оцінка і створення вихідного матеріалу для селекції сої на продуктивність, імунність до хвороб та покращення якості насіння в умовах Лісостепу України : Автореф. дис. ... канд. с.–г. наук. Нац. агр. ун–т. Київ, 1995. 19 с.
148. Кобизєва Л. Н. Поліморфізм білка у насінні сої в умовах східного Лісостепу України. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2006. № 2. С. 62–64.
149. Vollmann J., Fritz C. N., Wagentrister H. Environmental and genetic variation of soybean seed protein content under Central European growing conditions. *Journal of the Science of Food and Agriculture*. 2000. V. 80, N 9. P. 1300–1306.
150. Мурсакаєв Е. Ш, Лаврова Г. Д, Ганжело О. І., Бушулян О. В. Оцінка параметрів екологічної стабільності та пластичності сортів сої в умовах південного Степу України. *Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області*. 2018. Вип. 24. С. 173–180.
151. Білявська Л. Г. Адаптивність сортів сої полтавської селекції в умовах зміни клімату. *Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур НААН*. Запоріжжя, 2010. Вип. 15. С. 33–38.
152. Глазко В. И., Дубин, Р. Н. Календарь, Г. В. Глазко, В. И. Шерепитко, А. А. Созинов. Генетические взаимоотношения между сортами сои, оцененные с использованием ISSR маркеров. *Цитология и генетика*. 1999. 33, № 5. С. 47–51.
153. Дубін О. В., Димань Т. М. Тестування умов проведення ISSR-PCR та їх оптимізація для аналізу геному сої (*Glycine max*). *Вісник Білоцерківського державного аграрного університету*. Біла Церква, 2007. Вип. 46. С. 49–54.
154. Дубін О. В., Димань Т. М. Генетична паспортизація сортів сої (*Glycine max*) за допомогою RAPD-PCR. *Аграрні Вісті*. 2007. №.1. С.12–15.

155. Brik A. F., Sivolap Yu. M., Sichkar V. I. PCR-analysis genetic diversity of soybean. World Soybean Research Conference VI. Chicago, Illinois (USA). 1999. P. 523.
156. Woodworth C. M. Inheritance of growth habit, pod color, and flower color in soybeans. Jour. Amer. Soc. Agron. 1923. 15 : P. 482–495.
157. Кириченко В. В., Кобизєва Л. Н., Петренкова В. П., Рябчун В. К., Безугла О. М., та ін. Ідентифікація ознак зернобобових культур (горох, соя) : навчальний посібник / за ред. акад. УААН В. В. Кириченка. Харків : ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2009. 172 с.
158. The European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources (ECPGR) is a collaborative programme among most European countries aimed at ensuring the long-term conservation and facilitating the increased utilization of plant genetic resources in Europe. Режим доступа : [http:// www.ecpgr.cgiar.org](http://www.ecpgr.cgiar.org)
159. Nagai I., Saito S. Linked factors in soybean. Japan. Jour. Bot. 1923. 1 : P. 121–136.
160. Stewart R. T., Wentz J. B. A recessive Glabrous character in soybeans. Jour. Amer. Soc. Agron. 1926. 18 : P. 997–1009.
161. Woodworth C. M., Veatch C. Inheritance of pubescence in soy beans and its relation to pod color. Genetics. 1929. 14 : S. 513–518.
162. Owen F. V. Inheritance studies in Soybeans. II. Glabrous-ness, color of pubescence, time of maturity, and linkage relations. Genetics. 1927. 12 : S. 519–529.
163. Огурцов Є. М., Міхєєв В. Г., Белінський Ю. В., Клименко І. В. Адаптивна технологія вирощування сої у Східному Лісостепу України : монографія; за ред. М. А. Бобро. Харків, 2016. 272 с.
164. Адамень Ф. Ф., и др. Агробиологические особенности возделывания сои в Украине. Київ: Аграрна наука, 2006. 456 с.
165. Огурцов Є. М. Соя у Східному Лісостепу України : монографія / за ред. М. А. Бобро. Харк. нац. аграрн. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2008. 270 с.

166. Січкарь В. І., Коруняк О. П. Біохімічний склад насіння деяких сортів сої. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Сільськогосподарські науки*. Полтава, 2005. Т. 4 (23). С. 11–15.
167. Белецкий Е. Н. Массовые размножения насекомых. История, теория, прогнозирование : монография. Харьков : Майдан, 2011. 172 с.
168. Roux Steffen R., Wehling Peter. Beitrage der Pflanzenzuchtung zum Klimaschutz und zur Anpassung an den Klimawandel. J. Kulturpflanz. 2012. 64. N 8. S. 286–294.
169. Зеленцов С. В., Мошненко Е. В. Пути адаптации сельского хозяйства России к глобальным изменениям климата на примере экологической селекции сои. *Научный диалог*. 2012. №7. С. 7, 40–59.
170. Камінський В. Ф., Мосьондз Н. П. Вплив елементів технології вирощування на урожайність сої в умовах північного Лісостепу України. *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. зб. Вінниця, 2010. Вип. 66. С. 91–95.
171. Січкарь В. І. Шляхи підвищення урожаю сої в зоні Степу. *Зб. наук. праць СГІ-НЦНС*. Одеса, 2010. Вип. 15(55). С. 14–24.
172. Лещенко А. К., Бабич А. О. Соя. Киев : Урожай, 1977. 104 с.
173. Енкен В. Б. Соя. Москва-Ленинград : Сельхозгиз, 1952. 180 с.
174. Жмурко В. В., Кобизева Л. Н., Цибулько В. С. Вихідний матеріал для селекції сої на адаптивність до зміни тривалості дня в умовах східного Лісостепу України. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. зб. Київ : Урожай, 1993. Вип. 75. С. 24–27.
175. Сичкарь В. И., Хангильдин В. В. Реакция сортов сои на короткий фотопериод. *Сельскохозяйственная биология*. 1983. № 5. С. 64–68.
176. Жмурко О. В. Особливості фенотипового прояву реакції сої на фотоперіод та їх використання в селекції : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук : 06.01.05. Ін-т землеробства УААН. Київ, 2002. 22 с.
177. Петриченко В. Ф., Патица В. П., Пасічник Л. А., Житкевич Н. В., ... Білявська Л. Г. та ін. Хвороби сої : моніторинг, діагностика, захист:

монографія / за ред. акад. НААН Петриченка Ф. В., Патики В. П. Вінниця : Віндрук, 2016. 106 с.

178. Белявский Ю. В. Вредители сои в условиях изменения климата. *Зерно*. 2011. №4–5 (61). С. 60–63.

179. Белявский Ю. В. Болезни сои в условиях изменения климата. *Зерно*. 2011. №6. С. 46–50.

180. Рябчун В. К. Генетичне різноманіття рослин для прогресу. *Збагачення генетичного різноманіття рослин* : тези міжнар. наук. наради, (8-9 жовтня 2014 р.), Харків. 2014. С. 3–4.

181. Baenziger P.S., Russell W.K., Graef G.L., Campbell B.T. Improving lives: 50 years of crop breeding, genetics, and cytology (C-1). *Crop Science*. 2006. Vol. 46, N 5. P. 2230–2244.

182. Драгавцев В. А. Эколого-генетическая модель организации количественных признаков растений. *Сельскохозяйственная биология*. 1995. №5. С. 20–29.

183. Літун П. П., Кириченко В. В., Петренкова В. П., Коломацька В. П. Теорія і практика селекції на макроознаки. *Методологічні проблеми*. Харків : Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, 2004. 158 с.

184. Літун П. П., Кириченко В. В., Петренкова В. П., Коломацька В. П. Системний аналіз в селекції польових культур : навч. посібник Х. : Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, 2009. 354 с.

185. Литун П. П. Эколого-генетическая модель количественного признака и ее значимость для теории селекции. *Селекция и семеноводство*. Київ, Урожай. 1984. Вып. 56. С. 40–45.

186. Литун П. П., Зозуля А. Л., Драгавцев В. А. Решение задач селекции на базе эколого-генетической модели количественного признака. *Селекция и семеноводство*. Київ, Урожай. 1986. Вып. 61. С. 6–13.

187. Коханюк Н. В. Генетичний аналіз кількісних ознак сої. *Збагачення генетичного різноманіття рослин* : тези міжнар. наук. наради, (8-9 жовтня 2014 р.). Харків, 2014. С. 136–137.

188. Михайлов В. Г., Стариченко В. М., Щербина О. З., Романюк Л. С. Характеристика гібридів сої F_2 за тривалістю періоду вегетації, масою насіння та висотою рослин. *Селекція і насінництво* : міжвід. темат. наук. збір. Харків, 2005. Вип. 90. С. 175–187.
189. Ващенко А. П., Фокина Е. М. Использование корреляционных связей между селекционно-генетическими показателями в селекции сои с нетипичными формами. *Вестник РАСХН*. 2012. №5. С. 30–33.
190. Минькач Т. В., Селихова Е. М. Селекционно-генетическая оценка межвидовых гибридов сои третьего поколения. *Вестник Алтайского ГАУ*. 2012. №8. С. 26–28.
191. Марченко Т. Ю. Мінливість господарсько-цінних ознак сої в умовах зрошення півдня України. *Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН*. Дніпропетровськ, 2012. № 3. С. 75–78.
192. Стариченко В. М. Успадкування тривалості періоду вегетації сої та його зв'язок з елементами продуктивності : автореф. дис... канд. с. г. наук : 06.01.05. Київ, 2008. 20 с.
193. Романюк Л. С. Особливості мінливості кількісних ознак у гібридів сої та їх використання в селекції скоростиглих сортів : автореф. дис... канд. с.-г. наук : 06.01.05 ; Ін-т землеробства УААН. Київ, 2004. 20 с.
194. Шерепітко В. В. Генетичні основи адаптивної селекції сої : автореф. дис. ... д-ра. с.-г. наук : 03.00.15. Ін-т агроєкології та біотехнології УААН. Київ, 2002. 34 с.
195. Лобашев М. Е., Ватти К. В., Тихомирова М. М. Генетика с основами селекции : учеб. пособ. для студ. М. : Просвещение, 1979. 304 с.
196. Vu Dang Toan, Baek Kwang-Hyun, Nghia La Tuan, Park Euiho. Characterizing morphological traits and estimating genetic relationship for. 1923. 1. P. 324–329.
197. Ващенко А. П., Фисенко, П. П. Использование селекционно-генетических показателей в селекции сои. Повышение продуктивности

растениеводства на Дальнем Востоке : сб. научн. работ. Новосибирск, 1981. С. 90–98.

198. Савченко В. К. Генетический анализ в сетевых пробных скрещиваниях. Минск. Наука и техника, 1984. 223 с.

199. Weber C. R., Morthy B.R. Am. Soc. Agron. J. 1952. 44. P. 202–209.

200. Woodworth C. M. Genetics of the soybean. Journal of the American Society of Agronomy. 1933. Vol. 25. N 1. P. 38–51.

201. Дамаскин Д. П. Наследуемость хозяйственно ценных признаков и эффективность отбора у сои. Автореф. дис. ... канд. с.-х. наук. Одесса, 1987, 20 с.

202. Мику М. Г., Дамаскин Д. П. К вопросу наследования некоторых признаков сои. Методы создания исходного материала для выведения гетерозисных сортов и гибридов. Кишинев, 1978. С. 40–46.

203. Bernard R. L. Two genes affecting stem termination in soybeans. Crop Science . 1972. Vol. 12. № 2. P. 235–239.

204. Bernard R.L. An allelic series affecting stem length. Soybean Gen. News l. 1975. Vol. 2. P. 28–30.

205. Михайлов В. Г. Наследование типа роста растений сои : сб. тр. по прикл. бот., ген. и сел., 1990. Т. 135. С. 86–92.

206. Агбовадан К. А. Э. Генетика количественных признаков сои. Автореф. дис. ...канд. биол. наук. Одесса, 1991. 18 с.

207. Майо О. Теоретические основы селекции растений : монография / пер. с англ. В. В. Иноземцева, А. А. Наумова; под ред. Гужова Ю. Л. Москва : Колос, 1984. 295 с.

208. Ала А. Я. Генетика количественных признаков сои. *Научн. техн. бюл. Всероссийский НИИ сои*. 1976. №5. С. 6–23.

209. Bartley B. G. Weber C. K. Heritable and nonheritable relationships and variability of agronomic characters in successive generation of soybean crosses. Agr. J. 1952. Vol. 44. 9. P. 497–499.

210. Johnson H. W. Robinson H. F. Comstock R. E. Genotypic and phenotypic correlations in soybeans and their implications in selection. *Agr. J.* 1955. Vol. 47. N 10. P. 447–483.

211. Фисенко П. П. Наследуемость признаков у гибридных популяциях сои третьего и четвертого поколений. *Селекция и агротехника сои*. Новосибирск, 1982. С. 133–136.

212. Kaw R, Menon P. Line x tester analysis of combining ability in soybean. *Indian J. Agr. Sci.* 1978. 48. N 2. P. 110–117.

213. Мику М. Г. Изменчивость и наследуемость некоторых хозяйственно важных биологических признаков у сортов сои. *Изв. АН Молд. ССР*. 1970. №3. С. 39–43.

214. Фисенко П. П. Селекционно-генетические показатели сои и их корреляционные взаимоотношения. *Приемы регулирования продуктивности сои* : сб. научн. тр. Новосибирск, 1987 С. 19–28.

215. Фисенко П. П. Наследуемость некоторых признаков у гибридов сои в третьем поколении. *Пути повышения продуктивности растениеводства на Дальнем Востоке*. Владивосток, 1982. С. 124–131, 133–136.

216. Мику М. Г. Наследуемость признаков у гибридов сои. *Генетика, селекция и семеноводство сельскохозяйственных растений*. Кишинев, 1977. С. 31–38.

217. Hayes H. K., Jonhson I. J. Nhe breeding of improveg selfed lines of corn. *J. Amer. Soc. Agron.* 1939. 31. N 8. P. 710–724.

218. Jonhson I. J., Hayes H. K. The value in hybrid combinations of inbred lines of corn selected from single crosses by the pedigree method of breeding. *J. Amer. Soc. Agron.* 1940. 32. N 7. P. 479–485.

219. Sprague G. F. Early testing of inbred lines of corn. *J. Amer. Soc. Agron.* 1946. 38. N 7. P. 108–117.

220. Green J. M. The inheritance of combining ability in maize hybrids. *J. Amer. Soc. Agron.* 1948. 31. N 40. P. 58–63.

221. Sprague G. F. General v. s. specific combining ability in single crosses of corn. Sprague G.F., Tatum L.A. J. Amer. Soc. Agron. 1942. 34. P. 923–932.
222. Rojas B. A., Sprague G.P. A comparison of variance components in corn yield trials : General and specific combining ability and their interaction with location and years. Agron. Journ. 1952. 44. P. 462–466.
223. Лещенко А. К., Михайлов В. Г. Гетерозис как генетическая основа селекции сои на высокую продуктивность. *Доклады ВАСНИЛ*. Москва, 1982. №11. С.13–15.
224. Бороевич С. Принципы и методы селекции растений. Москва : Колос, 1984. 343 с.
225. Бобер А. Ф., Повидало М. В. Трансгресія ознак насіннєвої і кормової продуктивності у міжвидових гібридів люцерни. *Зб. наук. праць ННЦ «Інститут землеробства НААН»*. 2011. Вип. 1–2. С. 214–219.
226. Білявська Л. Г. Нові сорти сої Красноградської селекції. *Збірник наукових праць Луганського Національного аграрного університету*. Серія : Сільськогосподарські науки. Луганськ, 2002. С. 77–79.
227. Білявська Л. Г. Білявський Ю. В. Новий ранньостиглий сорт сої Алмаз. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2007. №2. С. 56–57.
228. Алейников А. Ф., Матасова Ю. А. Информационные технологии в растениеводстве. *Вестник РАСХН*. 2006. №1. С. 34–35.
229. Гребенникова И. Г., Алейников А. Ф., Степочкин П. И. Анализ экологической пластичности тритикале. *Сибирский вестник сельскохозяйственной науки*. 2013. №3. С. 101–106.
230. Чанышев Д. И., Алейников А. Ф., Гребенникова И. Г. Алгоритм прогнозирования показателей качества пищевого сырья на ранней стадии его производства. *Сибирский вестник сельскохозяйственной науки*. 2012. №3. С. 129–131.

231. Grebennikova I. G., Aleynikov A. F., Stepochkin P. I. Diallel analysis of the number of spikelets per spike in spring Triticale. *Bulgarian J. Agricultural Science*. 2011. Vol. 17. No. 6. P. 755–759.

232. Алабушев А. В. Адаптивный потенциал сортов зерновых культур. *Зернобобовые и крупяные культуры*. 2013. №2(6). С. 47–51.

233. Жученко А. А. Экологическая генетика культурных растений как самостоятельная научная дисциплина. Теория и практика. Краснодар : Просвещение-Юг, 2010. 485 с.

234. Сапега В. А. Оценка параметров среды в пунктах сортоиспытания и адаптивной способности сортов яровой пшеницы в условиях Северного Зауралья. *С.-х. биология*. 2008. № 1. С. 55–59.

235. Потанин В. Г., Алейников А. Ф., Степочкин П. И. Новый подход к оценке экологической пластичности сортов растений. *Вавиловский журнал генетики и селекции*. 2014. Т. 8. №3. С. 548–552.

236. Сапега В. А., Турсумбекова Г. Ш., Сапега С. В. Урожайность и параметры стабильности сортов зерновых культур. *Достижения науки и техники АПК*. 2012. №10. С. 22–26.

237. Розенцвейг В. Е., Голоенко Д. В., Давыденко О. Г. Динамика корреляционных связей и модель сорта сои. *Современные проблемы селекции и технологи возделывания сои* : сб. статей 2-й межд. конф. по сое. Краснодар, 2008. С. 171–177.

238. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В. Екологічне вивчення сортів сої української селекції в умовах Полтавської області. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2007. №3. С. 109–113.

239. Бабич А. О., Колісник С. І., Іванюк С. В., Білявська Л. Г. та ін. Продуктивний потенціал сортів сої для регіонів України. *Пропозиція*, 2000. № 11. С. 33–35.

240. Білявська Л. Г. Новий сорт сої Алмаз. *Науково-технічний бюлетень Інституту олійних культур*. Запоріжжя, 2007. Вип. 12. С. 101–106.

241. Білявська Л. Г., Мирний М. В. Значення сортових ресурсів у виробництві Української сої. Наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу : зб. наук. праць проф.-виклад. складу за підсум. наук.-досл. роботи в 2018 р. 16–17 травня 2019 р. Полтава, ПДАА. 2019. С. 198–200.
242. Білявська Л. Г. Новий ранньостиглий сорт сої Антрацит. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2012. №2. С. 52–53.
243. Білявська Л. Г., Васецький Ю. П., Пилипенко О. В., Білявський Ю. В., Діянова А. О. Високоадаптивний сорт сої Аквамарин. *Вісник Полтавської ДАА*. Полтава, 2018. №1(88). С. 67–69.
244. Білявська Л. Г., Васецький Ю. П., Білявський Ю. В., Діянова А. О. Скоростиглий сорт сої Авантюрин. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2018. №2(89). С. 68–69.
245. Белявская Л. Г., Пилипенко А. В. Селекция соя в Полтавской государственной аграрной академии. *Управление продукционным процессом в агротехнологиях 21 века: реальность и перспективы* : матер. Междунар. науч.-практич. конф. Белгород, 2010. С. 243–245.
246. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Результати оцінювання пластичності і стабільності сортів сої. Науково-практ. конф. проф.-виклад. складу, 16-17 травня 2018 р. : зб. наук. праць проф.-виклад. складу академії за підсумками наук.-досл. роботи в 2017 р. Полтава, 2018. С. 127–129.
247. Жученко А. А. Адаптивная система селекции растений (эколого-генетические основы) : монография. В 2-х Т. Москва: Изд-во РУДН, 2001. 1489 с.
248. Кириченко В. В., Посиляєва О. О., Кобизєва Л. Н. та ін. Селекція сої на стійкість до спеки та посухи : навчальний посібник. ІР ім. В. Я. Юрєва НААН, ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Харків. 2016. 91 с.
249. Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В., Колісник С. І. та ін. Адаптивний потенціал продуктивності сої в умовах центрального Лісостепу України. *Селекція і насінництво* : Міжвід. темат. наук. зб. Харків, 2005. Вип. 90. С. 59–66.

250. Петриченко В. Ф., Лихочвор В. В., Марков В. Л., Лисікова В. П., та ін. Соя – культура унікальних можливостей. Київ, 2016. 224 с.
251. Пакудин В. З. Параметры оценки экологической пластичности сортов. Теория отбора в популяциях растений. Новосибирск : Наука, 1976. С. 178.
252. Хотылева Л. В., Тарутина Л. А. Взаимодействие генотипа и среды. Минск : Наука и техника, 1982. 109 с.
253. Wricke G. Uber eine Methode zur Erfassung der Okologischen Streubreite in Feldversuchen. Z. Pflanzenzuchtung, 1962. V. 47, N 1. S. 92.
254. Eberhart S.A., Russell W. A. Stability parameters for comparing varieties. Crop. Sci. 1966. V. 6, N 1. P. 36.
255. Tai G. C. C. Genotypic stability analysis and its applikcation to potato regional trials. Crop. Sci. 1971. V. 11, N 2. P. 184.
256. Roux Steffen R., Wehling Peter. Beitrage der Pflanzenzuchtung zum Klimaschutz und zur Anpassung an den Klimawandel. J. Kulturpflanz. 2012. 64. N 8. S. 286–294.
257. Білявська Л. Г. Аспекти адаптивної селекції сої в умовах Полтавщини. *Історія освіти, науки і техніки в Україні* : матер. п'ятої конф. мол. уч. та спец., м. Київ, 28 травня 2009 р., ДНСГБ УААН / ред. В. А. Вергунов та ін. Київ, 2009. С. 15–17.
258. Зеленцов С. В., Мошненко Е. В. Пути адаптации сельского хозяйства России к глобальным из менениям климата на примере экологической селекции сои. Научный диалог. 2012. №7. С. 7. 40–59.
259. Тимченко В. Н., Пилипченко А. В. Стан і перспективи розвитку виробництва сої в Україні. Виробництво та використання сої у тваринництві і птахівництві : *Корми і кормовиробництво* : міжвід. темат. наук. збір. Вінниця, 2012. № 7. С. 27–33.
260. Воронянський С. І., Гарбузов Ю. Є., Білявська Л. Г. Сучасна селекція сої в Україні та її проблеми. Селекційні досягнення в Україні :

Проблеми правової охорони та перспективи вдосконалення захисту : зб. матер. всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : ПДАА, 2018. Вип. 1. С. 46–48.

261. Корсаков Н. И., Адамова О. П., Буданова В. И. и др. Методические указания по изучению коллекции зерновых бобовых культур. Ленинград: ВИР. 1975. 59 с.

262. Коробко В. А. Селекция и семеноводство сои в Молдавии. Кишинев «Штиинца», 1984. 80 с.

263. Посыпанов Г. С. Биологические параметры сорта сои для центрального района Нечернозёмной зоны европейской части РСФСР. *Известия ТСХА*. 1984. № 4. С. 17–22.

264. Ващенко А. П. Исходный материал сои для селекции в Приморском крае. *Науч.-техн. бюл. ВИР*. 1985. Вып. 153. С. 3–6.

265. Давыденко О. Г., Голоенко Д. В., Розенцвейг В. Е. Соя для умеренного климата. Минск, 2004. 174 с.

266. Баранов В. Ф., Уго Аламиро Т. К. Сортовая специфика возделывания сои. Краснодар, 2007. 184 с.

267. Соколов С. М. Некоторые признаки сортов сои зернового использования для условий орошения Поволжья. *Науч.-техн. бюл. ВИР*. 1985. Вып. 153. С. 63–65.

268. Алпатьев В. Н. Методика определения экологически стабильных признаков растений (на примере сои). *Науч.-техн. бюл. ВИР*. 1989. Вып. 193. С. 10–13.

269. Коваль С. Ф. Что такое модель сорта? Омск, 2005. 280 с.

270. Кочегура А. В. Селекция сортов сои разных направлений использования. Автореф. дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.01.05. Краснодар, 1998. 47 с.

271. Мирошниченко М. В. Изменение хозяйственно-биологических признаков сои в результате селекции. Автореф. дис. ... канд. биол. наук : 06.01.05. Краснодар, 2005. 25 с.

272. Boote K. J. et al. Genetic Coefficients in the CROPGRO-Soybean Model. Links to Field Performance and Genomics. *Agron. J.* 2003. Vol. 95. P. 32–51.
273. Ceccarelli S., Grando S. Selection environment and environmental sensitivity in barley. *Euphytica*. 1991. Vol. 57. P. 157–167.
274. Cooper R. L. Breeding semidwarf soybeans. *Plant breeding reviews*. 1985. Vol. 3. P. 298–311.
275. Кильчевский А. В., Хотылева Л. В. Экологическая селекция растений. Минск : Тэхналогія, 1997. 372 с.
276. Селекция сортов сои северного экотипа / под ред. А. П. Устюжанина и др. Воронеж–Белгород, 2007. 225 с.
277. Давыденко О. Г., Голоенко Д. В., Розенцвейг В. Е. Соя для умеренного климата. Минск, Тэхналогія, 2004. 176 с.
278. Розенцвейг В. Е. Влияние морфотипа на хозяйственные признаки и стабильность урожайности сои. *Селекція і насінництво*. 2006. Вып. 92. С. 154–167.
279. Ольховський Р. В. Розрахунок параметрів модельних сортів озимої м'якої пшениці : *Зб. наук. прац. Ін-ту землеробства УААН*. Київ, 2001. Вип. 3. С. 78–81.
280. Ала А. Я. Модель сорта. Новосибирск. Наука. 1982. 32 с.
281. Корчинський А. А. Становлення еволюційної теорії адаптації рослин. *Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть* : зб. наук. пр. Київ : Логос, 2001. Т.2. С. 11–22.
282. Орлюк А. П., Корчинський А. А. Физиолого-генетическая модель сорта озимой пшеницы : Брошура. Киев : Вища школа, 1989. 70 с.
283. Корчинский А. А., Шевчук Н. С. Теоретические аспекты моделирования сортов адаптивной ориентации. Киев. С. 13–16.
284. Білявська Л. Г. Модель сорту сої для Полтавщини. *Селекція та генетика бобових культур : сучасні аспекти та перспективи* : тези міжн. конф. (23–26 червня 2014). Одеса, 2014. С. 43–46.

285. Білявська Л. Г. Модель скоростиглого сорту сої. *Селекція, насінництво та виробництво сої : сучасні аспекти та перспективи* : зб. тез всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (25–27 жовтня 2016 р.). Полтавська державна аграрна академія МОН України. Полтава, 2016. С. 15–17.

286. Розенцвейг В. Е. Исходный материал и селекционно-генетическое обоснование модели сорта сои для условий Беларуси : автореф. дис. канд. биол. наук : 06.01.05, 03.00.15. Минск, 2007. 20 с.

287. Голоенко Д. В., Розенцвейг В. Е., Шаблинская О. В., Давыденко О. Г. Селекция сои в северной Европе и концепция сорта. *Адаптивная селекция растений. Теория и практика* : тез. междун. конф. 11–14 ноября 2002 г. Харьков, ИР им. Юрьева. 2002. С. 34–35.

288. Messina C. D., Jones J. W., Boote K. J. A gene-based model to simulate soybean development and yield responses to environment. *Crop Sci.* 2006. Vol. 46. P. 456–466.

289. Сайко В. Ф., Михайлов В. Г. Результативність селекційної роботи з польовими культурами в інституті землеробства УААН. *Вісник аграрної науки.* 2000. С. 8–15.

290. Трибель С. О., Гетьман М. В. Модель комплексного стійкого сорту. *Карантин і захист рослин.* 2008. №1. С. 22–24.

291. Кумаков В. А. Физиологическое обоснование моделей сортов пшеницы. Москва : Колос, 1985. 270 с.

292. Вавилов Н. И. Ботанико-географические основы селекции. Теоретические основы селекции растений : под ред. Н. И. Вавилова. Москва-Лениград : Сельхозгиз, 1935. Т. 1. С. 17–74.

293. Donald C. M. The breeding of crop ideotypes. *Euphytica.* 1968. Vol.17. P. 385–403.

294. Foltyn J. Determination of the quantitative characteristics of wheat and barley ideatype for Central Europe. *Sci. agribohemosl.* 1977. Vol. 9. N 1. P. 13–19.

295. Анохина Т. А., Чирко Е. М. Оценка адаптивности сортов проса белорусской селекции : матер. всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием в рамках XIX междунар. спец. выставки «АгроКомплекс-2009» (3-5 марта 2009 г.). ФГОУ ВПО Башкирский ГАУ. Уфа, 2009. Ч. II. С. 89–93.

296. Малокустова Е. И. Экологическое сортоиспытание – как способ отбора на адаптивность. Сельскохозяйственные науки : вопросы и тенденции развития : сб. науч. тр. по итогам междунар. науч.-практ. конф. Красноярск, 2014. С. 28–31.

297. Дьяков А. Б., Трунов М. В. Взаимосвязь между параметрами стабильности и адаптивности сортов. *Масличные культуры* : научно-технич. бюлл. ВНИИ масличных культур. Краснодар, 2010. Вып. 1 (142–143). С. 80–86.

298. Нечаев В. И., Моисеев В. В., Бондаренко В. В. Основные направления повышения устойчивости и эффективности зернового производства. Краснодар, 2006. 402 с.

299. Гончаренко А. А. Об адаптивности и экологической устойчивости сортов зерновых культур. *Вестник Россельхозакадемии*. 2005. № 6. С. 49–53.

300. Зыкин В. А., Белан И. А., Юсов В. С. Экологическая пластичность сельскохозяйственных растений. Уфа, 2011. 97 с.

301. Назранов Х. М., Нагудова Ф. Х., Калмыков А. М. Комплексная оценка адаптивного потенциала озимого тритикале в условиях вертикальной зональности центральной части Северного Кавказа. *Вестник КрасГАУ*. 2011. № 11. С. 71–75.

302. Мамонов Л. К. О предварительной физиологической модели сорта озимой пшеницы для Северного Казахстана. Повышение продуктивности и устойчивости зерновых культур. Алма-Ата: Наука, 1979. С. 26–33.

303. Крупнов В. А. Проблемы создания модельного сорта. *Селекция и семеноводство*. 1981. № 9. С. 7–11.

304. Кумаков В. А. Анализ фотосинтетической деятельности растений и физиологическое обоснование модели сорта. Фотосинтез и продукционный процесс. Москва : Наука, 1988. С. 247–251.

305. Кумаков В. А. Некоторые проблемы физиологии в связи с селекцией на продуктивность. Физиолого-генетические основы повышения продуктивности зерновых культур. Москва : Колос, 1975. С. 63–70.

306. Хангильдин В. В., Шаяхметов И. Ф., Мардамшин А. Г. Гомеостаз компонентов урожая зерна и предпосылки к созданию модели сорта яровой пшеницы. Генетический анализ количественных признаков растений. Уфа, 1979. С. 5–39.

307. Кукунов В. Г., Карамышев Р. М. О моделировании селекционного процесса. Генетика количественных признаков сельскохозяйственных растений. Москва : Наука, 1978. С. 10–15.

308. Свиридов А. В. Некоторые принципы моделирования сортов злаковых многолетних трав интенсивного типа для зоны орошения юга Украины. *Применение физиологических методов при оценке селекционного материала и моделирование новых сортов сельскохозяйственных культур* : матер. I всесоюз. конф. по применению физиологических методов в селекции растений, г. Жодио, Минской обл. 1981 г. Минск : Наука, 1983. С. 77–81.

309. Мальчиков П. Н., Вьюшков А. А., Мясникова М. Г. Формирование моделей сортов твердой пшеницы для Средневолжского региона. Самара : Самар. науч. Центр РАН, 2009. 112 с.

310. Володарский Н. И., Циунович О. Д. Морфофизиологические особенности растений пшеницы в связи с разработкой моделей высокопродуктивного сорта. *Сельскохозяйственная биология*. 1978. Т. 13. № 3. С. 323–332.

311. Гончаров П. Л. Оптимизация селекционного процесса. Повышение эффективности селекции и семеноводства сельскохозяйственных растений: докл. и сообщ. VIII Генетико-селекционной школы, 11–16 нояб. 2001 г. Новосибирск : СибНИИРС СО РАН, 2001. С. 5–16.

312. Фолтын И. Модель сорта (идеотип) пшеницы. *Международ. сельскохозяйств. журн.* 1980. № 2. С. 54–57.
313. Гребенникова И. Г., Алейников А. Ф., Степочкин П. И. Компьютерная программа обеспечения селекционного процесса зерновых культур (на примере тритикале). *Ползуновский вестник.* 2011. № 2/2. С. 128–133.
314. Гребенникова И. Г., Степочкин П. И., Алейников А. Ф. Компьютерные технологии оценки селекционного материала яровых тритикале. *Достижения науки и техники АПК.* 2012. № 9. С. 79–82.
315. Чернуський В. В. Моделі сортів пелюшки різних напрямів використання. *Збірник наукових праць Національного наукового центру «Інститут землеробства УААН».* Київ : ВД ЕКМО, 2008. Вип. 3-4. С. 107–113.
316. Чернуський В. В. Особливості індивідуального добору з місцевих популяцій пелюшки : збір. наук. пр. *Національного наукового центру «Інститут землеробства УААН»* Київ : ВД ЕКМО, 2009. Вип. 1–2. С. 214–219.
317. Meinke H., Boer R. Plant growth and the SOI. In I. J. Partridge and M. Ma'shum. Will it rain? The effect of the Southern Oscillation and El-Nino in Indonesia. 2002. P. 25–28.
318. Meinke H., and Hochman, Z. Using seasonal climate forecasting to manage dryland crops in northern Australia-Experiences from the 1997/98 seasons. In G.L. Hammer, N. Nicholls and C. Mitchell (eds.). Application of seasonal climate forecasting in agriculture and natural ecosystem-the Australian Experience. Kluwer Academic Publ. 2000. P. 149–166.
319. Meinke H., Stone R. C., Hammer G. L. SOI Phase and climatic risk to peanut production: A case study for northern Australia. *International Journal of Climatology.* 1996. 16. P. 783–789.

320. Vos J. & Heuvelink E. Concepts to model growth and development of plants. In *Proceedings of the Second International Symposium on Plant Growth Modeling, Simulation, Visualization and Applications*. 2006. P. 3–10.
321. Vos, J., Evers, J.B., Buck-Sorlin, G.H., Andrieu, B., Chelle, M. & de Visser, P.H.B. Functional-structural plant modelling: a new versatile tool in crop science. *Journal of experimental botany*. 2010. 61(8). P. 2101–2115.
322. Vos, J., Marcelis, L. F. M. & Evers, J. B. Functional-Structural plant modelling in crop production: Adding a dimension. In *Functional-Structural Plant Modelling in Crop Production*. 2007. P. 1–12.
323. Dornbusch, T., Wernecke, P. & Diepenbrock, W. A method to extract morphological traits of plant organs from 3D point clouds as a database for an architectural plant model. *Ecological Modelling*. 2007. 200(1-2). P. 119–129.
324. Kurth, W. Morphological models of plant growth : Possibilities and ecological relevance. *Ecological Modelling*. 1994. 76. P. 299–308.
325. Kurth W. Specification of morphological models with L-systems and relational growth grammars. *Journal of Interdisciplinary Image Science*. 2007. 5. P. 25.
326. Kurth W. Modelling of Ecosystems by Tools from Computer Science - Introduction to rule-based programming, L-systems and XL. Summer School at Czech University of Life Sciences. 2013. Prague, 16-20 September, 2013.
327. Sievänen, R., Nikinmaa, E., Nygren, P. & Ozier-lafontaine, H. Components of functional-structural tree models. *Annals of Forest Science*. 2000. 57(5-6). P. 399–412.
328. Van Der Heijden, G. W. A. M., de Visser, P. H. B. & Heuvelink, E. Measurements for Functional-Structural crop models. In *Functional-Structural Plant Modelling in Crop Production*. 2007. P. 13–25.
329. Tardieu, F. Why work and discuss the basic principles of plant modelling 50 years after the first plant models? *Journal of experimental botany*. 2010. 61(8). P. 2039–2041.

330. Godin, C. & Caraglio, Y. A multiscale model of plant topological structures. *Journal of theoretical biology*. 1998. 191(1). P. 1–46.
331. Godin, C. & Sinoquet, H. Functional-structural plant modelling. *The New phytologist*. 2005. 166(3). P. 705–708.
332. Godin, C., Costes, E. & Sinoquet, H. A Method for Describing Plant Architecture which Integrates Topology and Geometry. *Annals of botany*. 1999. 84. P. 343–357.
333. De Reffye, P., Hu, B. G. Relevant Qualitative and Quantitative Choices for Building an Efficient Dynamic Plant Growth Model: GreenLab Case. In *International Symposium on Plant Growth Modeling, Simulation, Visualisation and their Applications*. 2003. P. 87–106.
334. Jégo, G., Pattey, E., Bourgeois, G., Morrison, M. J., Drury, C. F., Tremblay, N. & Tremblay, G. Calibration and performance evaluation of soybean and spring wheat cultivars using the STICS crop model in Eastern Canada. *Field Crops Research*. 2010. 117(2-3). P. 183–196.
335. Kumar, A., Pandey, V., Shekh, A. M. & Kumar, M. Growth and Yield Response of Soybean (*Glycine max* L.) In Relation to Temperature, Photoperiod and Sunshine Duration at Anand, Gujarat, India. *American-Eurasian Journal of Agronomy*. 2008. 1(2). P. 45–50.
336. Nafziger, E. Soybean. In *Illinois Agronomy Handbook*. 2013. P. 27–36.
337. Buck-Sorlin, G. H., Hemmerling, R., Kniemeyer, O., Burema, B. & Kurth, W. A rule-based model of barley morphogenesis, with special respect to shading and gibberellic acid signal transduction. *Annals of botany*. 2008. 101(8). P. 1109–1123.
338. Buck-Sorlin, G. H., Kniemeyer, O. & Kurth, W. Barley morphology, genetics and hormonal regulation of internode elongation modelled by a relational growth grammar. *The New phytologist*. 2005. 166(3). P. 859–867.
339. De Jong, T. M., Da Silva, D., Vos, J. & Escobar-Gutierrez, A. J. Using functional-structural plant models to study, understand and integrate plant development and ecophysiology. *Annals of Botany*. 2011. 108(6). P. 987–989.

340. Pradal, C., Dufour-Kowalski, S., Boudon, F., Fournier, C. & Godin, C. Open Alea: a visual programming and component-based software platform for plant modelling. *Functional Plant Biology*. 2008. 35(10). P.751.
341. Prusinkiewicz, P., Hammel, M., Hanan, J. & Mech, R. Visual models of plant development. In *Handbook of formal languages*. 1996. P. 67.
342. Prusinkiewicz, P., Karwowski, R. & Lane, B. The L+C plant modelling language. In *Functional-Structural Plant Modelling in Crop Production*. 2007. P. 27–42.
343. Federl, P., Prusinkiewicz, P. Virtual Laboratory: an Interactive Software Environment for Computer Graphics. In *Proceedings of Computer Graphics International*. 1999. P. 93–100.
344. Kniermeyer, O., Hemmerling, R. Relational Growth Grammars - A Parallel Graph Transformation Approach with Applications in Biology and Architecture. In *Applications of Graph Transformations with Industrial Relevance*. 2008. P. 152–167.
345. Kniermeyer, O. Design and Implementation of a Graph Grammar Based Language for Functional-Structural Plant Modelling. 2008. P. 49–61.
346. Kniermeyer, O., Buck-Sorlin, G. H., Kurth, W. GroIMP as a platform for Functional-Structural modelling of plants. In *Functional-Structural Plant Modelling in Crop Production*. 2007. P. 43–52.
347. Yan, H. P., Kang, M. Z., de Reffye, P., Dingkuhn, M. A dynamic, architectural plant model simulating resource-dependent growth. *Annals of botany*. 2004. 93(5). P. 591–602.
348. Kang, M. Z., de Reffye, P. A mathematical approach estimating source and sink functioning of competing organs. In *Functional-Structural Plant Modelling in Crop Production*. 2007. P. 65–74.
349. Kang, M. Z., Evers, J. B., Vos, J., de Reffye, P. The derivation of sink functions of wheat organs using the GREENLAB model. *Annals of botany*. 2008. 101(8). P. 1099–1108.

350. Christophe, A., Letort, V., Hummel, I., Cournède, P. H., de Reffye, P., Lecoœur, J. A model-based analysis of the dynamics of carbon balance at the whole-plant level in *Arabidopsis thaliana*. *Functional Plant Biology*. 2008. 35. P. 1147–1162.

351. Mathieu, A., Cournède, P. H., Letort, V., Barthélémy, D., de Reffye, P. A dynamic model of plant growth with interactions between development and functional mechanisms to study plant structural plasticity related to trophic competition. *Annals of botany*. 2009. 103(8). P. 1173–86.

352. Колісник С. І., Венедіктов О. М., Петриченко Н. М. Ефективність застосування різних штамів бактеріальних препаратів при вирощуванні сої. *Корми і кормовиробництво*. Вінниця. 2003. № 51. С. 122–125.

353. Волкогон В. В., Заришняк А. С., Гриник І. В., Бердніков О. М. та ін. Методологія і практика використання мікробних препаратів у технологіях вирощування сільськогосподарських культур. Київ : Аграрна наука, 2011. 156 с.

354. Патыка В. Ф., Наумов Г. Ф., Подоба Л. В., Николаенко А. Н. и др. Агроэкологическая роль азотфиксирующих микроорганизмов в аллелопатии высших растений / под ред. В. Ф. Патыки. Київ, 2004. С. 205–248.

355. Магомедов Р. Д., Цехмейструк Н. Г., Шелякин В. А. и др. Влияние различных штаммов *Rhizobium japonicum* (Kircher) Buchanan на урожайность сои. *Масличные культуры*. 2011. Вып. 2 (148-149). С. 159–161.

356. Магомедов Р. Д., Рябуха С. С., Шелякин В. А. и др. Влияние инокуляции штаммами *Bradyrhizobium japonicum* на содержание белка и масла в семенах сои. *Масличные культуры*. 2012. Вып. 2 (151-152). С. 175–178.

357. Коць С. Я., Моргун В. В., Тихонович І. А., Проворов Н. А., Патыка В. Ф., и др. Биологическая фиксация азота : генетика азотфиксации, генетическая инженерия штаммов : монография в 4-х т. Т. 3. Київ : Логос, 2011. 404 с.

358. Коць С. Я., Моргун В. В., Патыка В. Ф., Петриченко В. Ф., Надкерничная Е. В., Кириченко Е. В. Биологическая фиксация азота : ассоциативная азотфиксация : монография в 4-х т. Т. 4. Київ : Логос, 2011. 412 с.
359. Орлюк А. П., Базалий В. В. Принципы трансгрессивной селекции пшеницы. Херсон, 1998. 274 с.
360. Gilbert G. S., Parke J. L. Effects of an introduced bacterium on bacterial communities on roots . Ecology. 1993. Vol. 74. P. 840 – 854.
361. Патыка В. П. Перспективи використання біопрепаратів у землеробстві. *Зб. наук. пр. Ін-ту землеробства УААН*. Київ, 1999. Вип. 4. С. 84–91.
362. Коць С. Я., Моргун В. В., Патыка В. Ф., Даценко В. К., та ін. Биологическая фиксация азота : бобово–ризобияльный симбиоз : монография: в 4-х т. Том 1. Київ : Логос, 2010. 508 с.
363. Коць С. Я., Моргун В. В., Патыка В. Ф., Маличенко С. М., та ін. Биологическая фиксация азота : бобово-ризобияльный симбиоз : монография в 4-х т. Т. 2. Київ : Логос, 2011. 523 с.
364. Воскресенская Г. С., Шпота В. И. Трансгрессия признаков Brassica и методика количественного учета этого явления. *Доклады ВАСХНИЛ*. Москва, 1967. № 7. С. 18–20.
365. Шерстобоева О. В. Роль мікробних препаратів у підвищенні продуктивності рослин екологічно безпечними засобами. *Физиология и биохимия культурных растений*. 2004. № 3. С. 229–238.
366. Способ определения фитотоксичности почвы. А.с. 628143 СССР, М. Клз G 01 N 33/24. Мочалов Ю. М., Шерстобоев Н. К. СССР; Бюл. № 3. 1982. 4 с.
367. Білявський Ю. А., Мислива Т. М. Вплив елементів біологізації, землеробства на продуктивність ланки сівоzmіни та якість врожаю в умовах Правобережного Полісся України. *Агроєкологічний журнал*. 2001. №1. С. 48–51.

368. Гуменюк І. І., Грузінський С. Ю., Бровко І. С., Чабанюк Я. В. Коренева система сої за дії *Bradyrhizobium japonicum*. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2018. №1. С. 138–143.
369. Sugiyama A., Ueda Y., Takase H., Yazaki K. Do soybeans select specific species of *Bradyrhizobium* during growth? *Communicative & Integrative Biology*. 2015. Vol. 8, Issue 1. P. 33–41.
370. Толкачев Н. З. Координированная селекция клубеньковых бактерий и бобовых растений – генетическая основа высокоэффективного бобово-ризобияльного симбиоза. *Нетрадиционное растениеводство. Эниология. Экология и здоровье* : XI Междунар. симп. Симферополь, 2002. С. 478–480.
371. Сидорова К. К., Шумный В. К., Назарюк В. М. Симбиотическая азотфиксация: генетические, селекционные и эколого-агрохимические аспекты. Новосибирск : Гео, 2006. 134 с.
372. Шерстобоева О. В. Роль мікробних препаратів у підвищенні продуктивності рослин екологічно безпечними засобами. *Физиология и биохимия культурных растений*. 2004. № 3. С. 229–238.
373. Шерстобоева О. В., Білявський Ю. В., Чабанюк Я. В. Вплив комплексної інокуляції на ураження різних сортів сої фузаріозом. *Агроекологічний журнал*. 2013 №2. С. 80–83.
374. Коробейников А. С. Использование биопрепаратов против болезней зернобобовых культур в условиях Лесостепи Приобья. 06.01.07 – защита растений : автореф. дис. ... канд. с.-г. н. Новосибирск, 2013. 20 с.
375. Малиновська І. М., Зінов'єва Н. А. Мікробіологічні процеси у сірому лісовому ґрунті за тривалого забруднення нафтопродуктами. *Агроекологічний журнал*. 2012. № 1. С. 64–68.
376. Маслиенко Л. В., Курилова Д. А., Асатунова А. М. и др. Влияние лабораторных образцов биопрепаратов на основе перспективных штаммов антагонистов фитопатогенов на проростки сои. *Масличные культуры* : науч.-

техн. бюл. ВНИИ маслич. культур. Краснодар, 2010. Вып. № 1 (142–143). С. 104–108.

377. Маслиенко Л. В., Курилова Д. А., Шипиевская Е. Ю. и др. Влияние микробиопрепаратов на основе перспективных штаммов антагонистов возбудителей фузариоза на культуру сои в полевых условиях. *Масличные культуры* : науч.-техн. бюл. ВНИИ маслич. культур. Краснодар, 2011 г. Вып. № 2 (148-149). С. 145–148.

378. Маслиенко Л. В., Курилова Д.А., Асатурова А.М. и др. Первичный скрининг штаммов грибов и бактерий антагонистов к возбудителю фузариоза сои. *Масличные культуры* : науч.-техн. бюл. ВНИИ маслич. культур. Краснодар, 2009. Вып. № 1 (140). С. 114–119.

379. Михайлов В. Г., Драч Ю. О., Малиновська І. М., Щербина О. В., Марущак П. Г. Вплив азотфіксуючих симбіотичних бактерій на врожайність та накопичення біологічного азоту соєю в правобережному Лісостепу. *Зб. наук. праць Інституту землеробства УААН*. 2002. Вип.1. С. 81–85.

380. Москалец В. В., Шинкаренко В. К. Застосування мікробних препаратів і мікроелементів на продуктивність та якість зерна сої. *Агроекологічний журнал*. 2004. № 3. С. 19–24.

381. Андрійчук В. Г. Економіка аграрного підприємства: навч.-метод. посібник для самостійного вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2000. 356 с.

382. Корнасюк Ю. В. Рекомендації зі складання і економічного обґрунтування технологічних карт в рослинництві. Кіровоград, 2013. 52 с.

383. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві (теорія, методологія, практика). Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур / за ред. П. Т. Саблука, Ю. Ф. Мельника, М. В. Зубця та ін. К.: ННЦ ІАЕ, 2008. Т. 1. 697 с.

384. Zvizdojević Jelena, Vukotić Milica : Application of statistical methods in analysis of Agriculture - Correlation and regression analysis. *Agriculture & Forestry*. 2015. Vol. 61. Issue 1. P. 309–324.

385. Дерев'янський В. П., Каленська С. М. Економічна і енергетична оцінка технологій вирощування сої. *Вісник Житомирського НАУ*, 2012. №1. Т.1. С. 137–143.

386. Каленська С. М., Новицька Н. В., Гарбар Л. А., Стрихар А. Є. Біоенергетична оцінка елементів технології вирощування сої. *Наукові доповіді НУБіП*. 2011. №6(28). Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Nd/2011_6/28811ksm.pdf

387. Водяницький Г. П., Герук С. М., Корсак С. Й., та ін. Оцінка ресурсозбереження та екологічності технологічних систем (ТС) на підприємствах АПК. Житомир, 2006. 27 с.

388. Энергетический подход в оценке эффективности технологических процессов. Режим доступа : http://symposium.forest.ru/article/2010/2_tehnology/Gazeeva.htm

389. Казакова І. В., Кондратюк Н. В. Ефективність виробництва сої та розвиток ринку соєвих продуктів в Україні і світі. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4070>

390. Кордюм Е. Л., Сытник К. М., Бараненко В. М., Белявская Н. А., Климчук Д. А., Недуха Е. М. Клеточные механизмы адаптации растений к неблагоприятным воздействиям экологических факторов в естественных условиях : монография / под ред. Е. Л. Кордюм. Ин-т ботаники им. Н. Г. Холодного НААН Украины. Киев : Наукова думка, 2003. 277 с.

391. Репілевський Е. В. Економічна ефективність виробництва сої в ринкових умовах господарювання. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Серія: Економічні науки. 2011. Вип. 2. Т. 2. С. 215–220.

392. Голуб Г. А., Лук'янець В. О., Субота С. В. Теплота згоряння та умови спалювання соломи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ, 2009. Вип. 134. Ч. 2. С. 275–278.

393. Голуб Г. А. Техніко-технологічне забезпечення енергетичної автономності агроєкосистем. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Київ, 2010. Вип. 144. Ч. 4. С. 303–312.
394. Таргоня В. Визначення реального потенціалу сільськогосподарської біомаси, придатної для використання на енергетичні потреби. *Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України* : зб. наук. пр. ДНУ (УкрНДПБТ ім. Л. Погорілого). Дослідницьке, 2012. Вип. 16 (30), кн. 2. С. 360–371.
395. Тарарико Ю. А. Формирование устойчивых агроэкосистем. Київ : ДИА, 2007. 560 с.
396. Дубровін В. О., Голуб Г. А., Драгнєв С. В., та ін. Методика узагальненої оцінки технічно-досяжного енергетичного потенціалу біомаси. Київ : ТОВ Віолпринт, 2013. 25 с.
397. Морозов Р. В., Федорчук Є. М. Оцінка біоенергетичного потенціалу рослинних відходів та енергетичних культур у сільському господарстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 10. Ч. 3. С. 111–117.
398. Ключ С. В. Визначення енергетичного потенціалу соломи і рослинних відходів за період незалежності України. *Відновлювана енергетика*. 2012. №3. С. 71–78.
399. Калетнік Г. М., Браніцький Ю. Ю., Гунько І. В., Мазур О. В. Генотипні відмінності сортів сої за вмістом та виходом олії для виробництва біодизеля. *Біоенергетичні ресурси рослинництва та лісівництва*. Київ. 2018. №11. С. 5-15.
400. Клименко М. О., Колесник Т. М. Енергетична оцінка господарсько-екологічної ефективності технологій вирощування сільськогосподарських культур. *Вісник нац. ун-ту водного господарства та природокористування* : зб. наук. пр. Рівне, 2008. Вип. 1 (41). С. 31–39.

401. Щербачук В. М. Оптимізація елементів технологій вирощування сої в умовах Західного Лісостепу : дис. ... канд. с.-г. наук : 06.01.09. Львів. 2016. 177 с.
402. Димитров В. Г. Формування продуктивності сої залежно від біологічних особливостей та оптимізації елементів технології вирощування в умовах Лісостепу України : автореф. дис ... канд. с. г. наук : 06.01.09. Біла Церква, 2018. 24 с.
403. Носенко Ю. М. Моніторинг селекційних інновацій : соя. Зрошуване землеробство : зб. наук. пр. Херсон, 2015. Вип. 64. С. 150-155.
404. Паламарчук Л. В., Гнатюк Н. В., Краковська С. В. та ін. Сезонні зміни клімату в Україні в ХХІ столітті. *Наук. праці УкрНДГМІ*. 2010. Вип. 259. С. 104–120.
405. Інформаційний центр „Ініціатива з питань зміни клімату”. Режим доступу : <http://www.climate.org.ua/ghg/whatisgwua.html>
406. Краковська С. В., Гнатюк Н. В., Шпиталь Т. М., Паламарчук Л. В. Проекції змін приземної температури повітря за даними ансамблю регіональних кліматичних моделей у регіонах України в ХХІ столітті. *Наукові праці УНДГМІ*. 2016. № 268. С. 33–44.
407. Адаменко Т. Стихійні гідрометеорологічні явища та їх вплив на сільське господарство України. *Агроном*. 2007. №4 (18). С. 16–19.
408. Білявський Ю. В. Вплив еколого-економічних чинників на динаміку виробництва насіння сої в умовах зміни клімату. *Корми і кормовиробництво*. 2008. Вип. 63. С. 21–26.
409. Клімат України / за ред. В. М Ліпінського, В. А. Дячука, В. М. Бабіченка. Київ : Вид-во Раєвського. 2003. 343 с.
410. Селянинов Г. Г. К вопросу классификации с.-х. культур по климатическому признаку. *Тр. по с.-х. метеорологии*. Москва, 1930. Вип. 21. № 2. 224 с.

411. Широкий унифицированный классификатор СЭВ и Международный классификатор СЭВ рода *Glycine L.* сост. Н. Корсаков, В. Корнейчук и др. Ленинград. 1981. 41 с.
412. Международный классификатор СЭВ рода *Glycine Willd.*; состав. Л. Щелко, Т. Седова, В. Корнейчук и др. Ленинград, ВИР. 1990. 46 с.
413. Широкий уніфікований класифікатор роду *Glycine max. (L.) Merr.* Complete unified classifier *Glycine max (L.) Merr.* сост. Л. Н. Кобизева, В. К. Рябчун, О. М. Безугла, ...Л. Г. Білявська. Харків, 2004. 37 с.
414. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований). Москва : Агропромиздат, 1985. 351 с.
415. Біологічний азот : монографія / за ред. В. П. Патики. Київ : Світ, 2003. 424 с.
416. Методика государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур / под ред. М. Федина. Москва, 1985. Вип. 1. 269 с.
417. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур / под ред. В. В. Водкодава. Київ, 2000. Вип. 1. 100 с.
418. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур. *Зернові, круп'яні та зернобобові*. Київ : Алефа, 2000. 68 с.
419. Генофонд и селекция зерновых бобовых культур (люпин, вика, соя, фасоль). Генетика количественных признаков. *Теоретические основы селекции* / под ред. Курловича Б. С., Репьева С. И. СПб. ВИР. 1995. 305 с.
420. Каталог колекції сої Національного центру генетичних ресурсів рослин України (вихідний матеріал для селекції сої в умовах східного Лісостепу України) / підгот. Л. Н. Кобизева, В. К. Рябчун, О. М. Безугла та ін. Харків, 2002. Вип. 1. 103 с.
421. Кучеренко Є. Ю. Колекційні зразки сої як джерела високої продуктивності для селекції. *Генетичні ресурси рослин* : науковий журнал, НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2017. № 20. С. 55–62.

422. Тищенко В. М., Білявська Л. Г., Баташова М. Є., Барат Ю. М. Сорти сільськогосподарських культур селекції Полтавської державної аграрної академії : методичні рекомендації. Полтава, 2011. 63 с.
423. Методика проведення експертизи сортів рослин на відмітність, однорідність та стабільність (ВОС) (зернові, круп'яні та зернобобові культури). *Охорона прав на сорти рослин*. Київ : Алефа, 2003. № 2. Ч. 3. С. 121–132.
424. Методы биохимического исследования растений / под ред. А. И. Ермакова. Ленинград : Колос, 1972. С. 220–225.
425. Прохоров М. И. Методы биохимических исследований. Ленинград : Химия, 1982. С. 149–150.
426. Тетерятченко К. Г. Гетерозис и его использование в селекции растений. Харьков, 1980. 28 с.
427. Глазко В. И., Г.В. Глазко. Русско-английский толковый словарь по прикладной генетике. ДНК-технологии в биоинформатике. Киев : Нора-Принт, 2000. 462 с.
428. Griffing B. Concept of general and specific combining ability in relation to diallel crossing systems. *Australian Journ. Biol. Sci.* 1956. N 9. P. 463–493.
429. Beil G. M., Atkins R. E. Inheritance of quantitative characters in grain sorghum. *Iowa State J. Science.* 1965. Vol. 39, N 6. S. 165–179.
430. Маслиенко Л. В., Курилова Д. А. Разработка микробиологического метода снижения вредоносности фузариоза на сое. *Масличные культуры : науч.-техн. бюл. ВНИИ маслич. культур*. Краснодар, 2012. Вып. № 2 (151–152). С. 167–174.
431. Ермантраут Е. Р., Бобро М. А., Гопцій Т. І. та ін. Методика наукових досліджень в агрономії : навч. посібник Харків : Харк. НАУ ім. В. В. Докучаєва, 2008. 64 с.

432. Белявская Л. Г., Белявский Ю. В., Диянова А. А. Оценка экологической стабильности и пластичности сортов сои. *Зернобобовые и крупяные культуры*. Орел, 2018. №4 (28). С. 42–49.

433. Кириченко В. В., Рябчун В. К., Богуславський Р. Л. Роль генетичних ресурсів рослин у виконанні державних програм. *Генетичні ресурси рослин*. Харків, 2008. №5. С. 7–13.

434. Білявська Л. Г., Діянова А. О., Пилипенко О. В. Нові неопушені селекційні лінії сої. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2009. №4. С. 78–79.

435. Bernard R. L., Singh B. B. Inheritance of Pubescence Type in Soybeans: Glabrous, Curly, Dense, Sparse, and Puberulent. Crop Science Society of America. 1969. 9. P. 192–197.

436. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Нові неопушені лінії сої Полтавської селекції. *Інтродукція, селекція та захист рослин* : матер. другої міжнарод. наук. конф. (м. Донецьк, 6-8 жовтня 2009 р.). Донецьк, 2009. Т. 1. С. 77–78.

437. Білявська Л. Г. Пилипенко О. В., Діянова А. О. Неопушені форми – унікальний вихідний матеріал у селекції сої. *Селекційно-генетична наука і освіта* : тези доп. міжнар. наук. конф. (19 березня 2013 р.). Умань, 2013. С. 13–14.

438. Білявська Л. Г., Діянова А. О. Специфічні завдання в селекції сої овочевої. *Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва (до 70-річчя заснування інституту та пам'яті видатного вченого П. Ф. Сокола)* : матер. міжнар. наук.-практ. конф. 26 липня 2017 р., сел. Селекційне Харківської обл., Інст-т овочівництва і баштанництва НААН. 2017. С. 43–45.

439. Chubb L. G., Chem C. Assessment of technical factors in-fluencing infrared processing of fullfat soybeans (personal communication). 1982.

440. Caldwell B. E. Soybeans: improvement, production and uses. Madison (Wisc.) : *Amer. Soc. Agron. Inc.*, 1973. 681 p.

441 Соя в кормопроизводстве / за ред. В. Ф. Баранов, А. В. Кочегура, С. И. Кононенко, А. Н. Ригер. Краснодар, 2010. 367 с.

442. Сироткин В. Н. Соя в животноводстве. Владивосток : Дальневосточное изд-во, 1970. 105 с.
443. Спеціальна селекція і насінництво польових культур : навч. посіб. / за ред. В. В. Кириченка. Харків : ІР ім. В. Я. Юр'єва НААН України. 2010. С. 350–351.
444. Caldwell B. E., Howell R. W., Judd R. W., Johnson H. W. Soybeans: Improvement, Production, and Uses. Number 16 in the series FGRONOMY. 1973. P. 127, P.140.
445. Лещенко А. К., Михайлов В. Г. Соя : сб. Селекция технических и кормовых культур. Киев : Урожай, 1978. С. 70–86.
446. Хімічний склад кормів і фізіологічне значення поживних речовин у живленні тварин. Режим доступу : <http://buklib.net/books/34139/>
447. Дмитроченко А. П., Пшеничный П. Д. Кормление сельскохозяйственных животных. Москва : Колос, 1975. 450 с.
448. Силос із зелених рослин. Технічні умови : ДСТУ 4782: 2007. [Чинний від 2009-01-01]. Київ : Держспоживстандарт, 2009. 18 с.
449. Сіно. Технічні умови : ДСТУ 4684: 2006. [Чинний від 2007-10-01]. Київ : Держспоживстандарт, 2008. 16 с.
450. Визначення оптимальних параметрів виробництва олійних культур : методичні рекомендації / ред. В. В. Кириченко. Харків, 2012. С. 26–38.
451. Повышение биологической ценности семян сои пищевого назначения / за ред. В. С. Петибская, О. М Шабалта, А. В. Кочегура, С. В. Зеленцов. Пищевая технология. 1997. №2/3. С. 19.
452. Camacho L.H. Expanding the genetic potential of the soybean. *J. Amer. Oil Chem. Soc.* 1981. Vol. 58, No 3. P. 125–127.
453. Harvey S., Bjerve K. S., Tretli S., Jellum D. et al. Prediagnostic level of fatty acids in serum phospholipids: omega-3 and omega-6 fatty acids and the risk of prostate cancer. *Int. J. Cancer.* 1997. Vol. 71, No 6. P. 809–813.

454. Knosla P., Sundram K. Effects of dietary fatty acid composition of plasma cholesterol. *Prog. Lipid Res.* 1996. Vol. 35. P. 93–132.

455. Allen R. D. Feedstuffs. Ingredient Analysis Table. *Feedstuffs*. 1981. Vol. 35(30). P. 25.

456. Білявська Л. Г. Джерела адаптивних ознак сої та їх використання в селекції. *Збірник наук. праць СГІ–НЦНС*. Одеса, 2007. Вип. 10(50). С. 184–188.

457. Білявська Л. Г., Корнєєва М. О. Мінливість кількісних ознак сої в потомства міжсорткових схрещувань F₂ та F₃. *Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів*. Київ, 2012. Т. 10. №1. С. 3–12.

458. Білявська Л. Г., Корнєєва М. О. Фенотиповий прояв кількісних ознак у гібридних комбінаціях F₁ сої. *Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин*. Київ, 2012. №1(15). С. 28–31.

459. Білявська Л. Г. Трансгресія господарсько-цінних ознак у гібридів F₂-F₃ сої. *Корми і кормовиробництво*. Міжвідомчий тематичний науковий збірник. Вінниця, 2013. Вип. 76. С. 59–64.

460. Білявська Л. Г., Корнєєва М. О. Структура генотипової мінливості кількісних ознак гібридів F₁ сої. *Фактори експериментальної еволюції організмів*: НАН України, НААН України, НАМН України, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова / В. А. Кунах (голов. ред.) Київ, 2013. Т.13. С. 125–130.

461. Белявская Л. Г. Проявление трансгрессивной изменчивости в потомствах межсортковых гибридов сои. *Масличные культуры. Научно-технический бюллетень ВНИИ масличных культур*. Краснодар, 2013. Изд-во ВНИИ масличных культур им. В. С. Пустовойта, №2. С. 43.

462. Білявська Л. Г. Гетерозисний ефект кількісних ознак гібридних комбінацій сої. Генофонд рослин та його використання в сучасній селекції: матер. науково-практ. конф. присвяч. пам'яті проф. М. М. Чекаліна (22–23 квітня 2015 р.). Полтава, 2015. С. 70–71.

463. Masuda T., Goldsmith P. D. World Soybean Production: Area Harvested, Yield, and Long-Term Projections. *Int. Food. Agribus. Man.* 2009. Vol. 12, Iss. 4. P. 143–162.

464. Boerema A., Peeters A., Swolfs S. et al. Soybean Trade: Balancing Environmental and Socio-Economic Impacts of an Intercontinental Market. *PLoS One*. 2016. Vol. 11, Iss. 5. P. 156–172.

465. Garrett R. D., Lambin E. F., Naylor R. L. Land institutions and supply chain configurations as determinants of soybean planted area and yields in Brazil. *Land Use Policy*. 2013. Vol. 31. P. 385–396.

466. Viglizzoa E. F., Frank F. C. Land-use options for Del Plata Basin in South America: Tradeoffs analysis based on ecosystem service provision. *Ecol. Econ.* 2006. Vol. 57, Iss. 1. P. 140–151.

467. Закон України Про охорону прав на сорти рослин (Відомості ВВР), 1993, № 21, ст.218), документ 3116-ХІІ, чинний, редакція від 04.10.2018 та Постанова Кабінета міністрів України. від 26 вересня 2018 р. N 774, Київ. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

468. А. с. № 679. Соя Аметист / Л. Г. Діянова, Ю. Ф. Кірічек (України). №749399 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 1998 р.

469. Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Білоус Г. М., Білявська Л. Г. Новий сорт сої Агат. *Аграрна наука – виробництво* : Науково-інформаційний бюлетень : Київ, 1997. №1. С. 11.

470. Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Білявська Л. Г. Сорт сої Агат. *Збірник наукових розробок* : Регіональний центр наукового забезпечення – виробництву. Вінниця, 2000. С. 42.

471. Білявська Л. Г. Результати адаптивної селекції сої на Красноградській дослідній станції ІЗГ УААН. *Вісник Дніпропетровського ДАУ*. Дніпропетровськ, 2005. С. 47–50.

472. Білявська Л. Г. Селекція сої на Красноградській дослідній станції. *Міжнар. конф., присв. 90-річчю заснування Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН* : тези доп. Харків, 1999. С. 12–13.

473. А. с. № 1004. Соя Агат / Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Діянова Л. Г. (Україна). 94018017 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2001 р.

474. Білявська Л. Г. Новий сорт сої Артеміда. *Бюлетень Інституту зернового господарства*. Дніпропетровськ, 2001. №17. С. 84.

475. А. с. № 1326. Соя Артеміда / Бабич А. О., Петриченко В. Ф., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., Бондарчук А. А., Діянова Л. Г., Кірічек Ю. Ф. (Україна). 97018003 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2001 р.

476. А. с. № 10126. Соя Вежа / Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., Білявська Л. Г. (Україна). 06018013 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2010 р.

477. А. с. № 10127. Соя Вінні / Петриченко В. Ф., Бабич А. О., Іванюк С. В., Темченко І. В., Колісник С. І., Білявська Л. Г. (Україна). 06018012 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2010 р.

478. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Раньостиглий високоолійний сорт сої Алмаз. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України в світі вчення про неосферу* : матер. всеукр. студент. наук.-практ. конф. Полтава: Астроя, 2009. С. 81.

479. Білявська Л. Г. Новий сорт сої Антрацит для Степу України. *Інтродукція, селекція та захист рослин* : матер. III міжнар. наук. конф. (м. Донецьк, 25-28 вересня 2012 р.). Донецьк, 2012. С. 25.

480. А. с. № 07020. Соя Алмаз / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Кобизєва Л. Н., Тимчук С. М. (Україна). 04018013 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2007 р.

481. А. с. № 110612. Соя Антрацит / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 08018003 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2012 р.
482. Свідоцтво про реєстрацію зразка генофонду рослин України № 593 / Л. Г. Білявська // Сорт сої Антрацит, № каталогу ИД 0202221. Запит № 001693 від 14.04.08 р. Дата видачі свід-ва 16.11.2009 р.
483. А. с. № 130239. Соя Александрит / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 09018008 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2013 р.
484. А. с. № 130240. Соя Адамос / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О., Пилипенко О. В. (Україна). 09018009 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2013 р.
485. А. с. № 150897. Соя Авантюрин / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О. (Україна). 12018006 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2015 р.
486. А. с. № 150898. Соя Аквамарин / Білявська Л. Г., Білявський Ю. В., Діянова А. О., Пилипенко О. В. (Україна). 12018007 ; зареєстровано в реєстрі сортів рослин України в 2015 р.
487. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Васецький Ю.П. Новий високобілковий сорт сої Аквамарин : зб. наук.-практ. конф. профес.-виклад. складу ПДАА (за підсумками наук.-досл. роботи в 2015 році, 18-19 травня 2016 року). Полтава, 2016. С. 21–22.
488. Білявська Л. Г. Якісний склад насіння різних сортів сої української селекції. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2007. №4. С. 55–57.
489. Білявська Л. Г. Особливості якісного складу насіння сої за різних умов вирощування. *Зб. наук. пр. наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу ПДАА* (за підсумками наук.-досл. роботи в 2016 році, 17-18 травня 2017 року). Полтава, 2017. С. 193–194.

490. Білявська Л. Г., Присяжнюк О. І. Модель ранньостиглого сорту сої. *Новітні агротехнології*, 2018. №6. С. 1–15. Режим доступу : <http://jna.bio.gov.ua/article/view/165365>

491. Білявська Л. Г., Присяжнюк О. І. Модель дуже ранньостиглого сорту сої. *Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків* : зб. наук. праць. Київ : ФОП Корзун Д. Ю., 2018. Вип. 26. С. 126–132.

492. Шерстобоева О. В., Вусатий Р. О., Матвєєва О. Ю., Білявська Л. Г. Сортова чутливість сої до бактеризації за різних погодних умов. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2010. №3. С. 68–71.

493. Шерстобоева О. В., Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Реакція сортів сої до бактеризації насіння за різних погодних умов. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. Полтава, 2010. №4. С. 47–49.

494. Шерстобоева О. В., Чабанюк Я. В., Калинич О. М., Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Біологічна активність у ризосфері сої за комплексної інокуляції. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2011. №2. С. 77–80.

495. Шерстобоева О. В., Чабанюк Я. В., Калинич О. М., Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Реакція ризогенезу сої за комплексної інокуляції. *Агроекологічний журнал*. Київ, 2011. №3. С. 54–57.

496. Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Сортова чутливість сої до бактеризації за різних кліматичних умов. *Соя: Селекція, виробництво і використання для розв'язання глобальної продовольчої проблеми* : тези допов. міжнар. наук.-практ. конф., Вінниця, Україна, 8-9 серпня, 2011 р. Вінниця, 2011. С. 17–18.

497. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Взаємодія сучасних сортів сої з біопрепаратами комплексної дії та їх вплив на урожайність. *Мікробіологічний журнал*. Київ, 2016. Т. 78. № 3. С. 61–68.

498. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Сортова специфіка формування основної та побічної продукції у сої: *Розробка та вдосконалення енергетичних систем з урахуванням наявного потенціалу альтернативних*

джерел енергії : колективна монографія / за ред. О. О. Горба, Т. О. Чайки, І. О. Яснолоб. Полтава. ПДАА, 2017. 326 с.

499. Білявська Л. Г., Білявський Ю. В. Сортова специфіка сої та потенціал їх рослинних решток. *Енергоефективність та енергозбереження: економічний, техніко-технологічний та екологічний аспекти* : колективна монографія / за заг. ред. П. М. Макаренка, О. В. Калініченка, В. І. Аранчій. Полтава : ПП Астроя, 2019. С. 395–398.